

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi

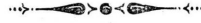
Kırkyedinci İnikat

14 Mart 1325 Cumartesi

MÜNDERECAT

	Sayfa	Sayfa
I. — ZAPTI SABIK HULASASI	478	
II. — EVRAKI VARİDE	479,488,508	
Tezkireler	479	
1. — Anasırı muhtelif beyinde nifak ika edecek mahiyetteki neşriyata mani olabilmek için, evvelce tisyar kılınmış bulunan Matbuat Nizamnamesinin süratle ısdarının teminime dair Sadaret tezkiresi.	479:487	
2. — Hazinei Hassai Şahaneye dair Sadaret tezkiresi.	488	
Takrirler	509	
1. — Kengiri Mebusu Mehmet Tevfik Efendi ve rüfekasının; teamülü kadime müstenit ve erbabı ticaretçe mütearef gedik hakkının, Rıhtım Şirketinin imtiyazına muhalif ise bu hususun Hükümetçe tanzimi hakkında bir mazbata tanzim kılınmasına ve hamalların feryatnamelerinden bir nüsha takdim kılındığına dair takriri.	509:511	
Mazbatalar	508	
1. — Donanmayı Hümayunun tensik ve ıslahı için Ferik Gambel Paşanın tavzifini		
		istediği İngiliz Bahriye zabitanının hizmete alınabilmesi için ısdarı icabeden tahsisat kanununa dair Sadaret tezkiresi hakkında Bahriye Encümeni mazbatası. 508:509
		2. — İkinci istida Encümeninin üç haftalık karar cetvelinin takdim kılındığına dair mazbatası. 509
		III. — SUALLER VE İSTİZAHLAR 488,504,511
		İstizahlar ve Cevapları 488
		1. — Kırşehir Mebusu Muharrem Hasbi ve Ali Galip Efendilerin; Hariciye Nezaretinde bulunacak zatın ikametine tahsis olunmak üzere satın alınan bir binanın, Hariciye Nazırı sabıkı Tevfik Paşa uhdesine bilâ bedel intikal ettirilmesi esbabına dair istizah takririne Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı. 488:492
		2. — İstanbul Mebusu Mustafa Asım Efendi ve rüfekasının; Hazinei Maliyece mübayaa edilmiş bulunan bazı mebaninin devri sabık müteeffizan ve ricalinin uhteı tasarruflarında bulunup bulunmadığına dair istizah takririne Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı. 488:492

	Sayfa	Sayfa
3. — Manisa Mebusu İlhami Efendinin; Manisa'da kırk bin lira değerli Kemer Çiftliğinin Hazinei Hassaca oniki bin liraya alındığı ve bu paranın halen Maliyeye ita olunmadığı cihetle bu çiftliğin istirdadı hakkında ne düşünüldüğüne dair istizahına Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı.	492:493	
4. — Kütahya Mebusu Cemal Beyin, Temettü Nizamnamesi hilafına kadınlardan temettü vergisi alınması esbabına dair istizah takririne Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı.	493:498	
5. — Zor Mebusu Hızır Lütfi Beyin; memurini mülkiye mazuliyet maaşı kararnamesinin üçüncü maddesine muhalif olarak Maliye Nezaretinden müstafi Ziya Paşaya mazuliyet maaşı tahsis edilmesi esbabına dair istizah takririne Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı.	498:499	
6. — Zor Mebusu Hızır Lütfi Beyin; Kosova Mimar Kemalettin Mahallesinde kâin, Ayşe Lebide hanıma ait olup kendisinin vefatı ile mahlul kalan hanenin iradei seniyye ile hilafı usul ve kanun, Tabiyet Müdürü Müslim Beye tefvizi esbabının istizahına dair takririne Evkaf Nazır Muavininin cevabı.	499:503	
7. — Ergiri Mebusu Müfit Efendinin; evkafı mahluleden iradei seniyye ile devri sabık ricaline tavizatta bulunulduğuna dair ihbaratın sıhhat derecesinin istizahına dair takririne Evkaf Nazır Muavininin cevabı.	504:505	
8. — Mentеше Mebusu Hamza Efendinin; devri istibdatta kurena ve müteneffizana tefriğ olunan mahlulataın tetkik ve istirdadı için Evkaf Nezaretinde teşkil olunan komisyonun faaliyeti ve hukuku vakfiyenin müdafaasında gösterilmekte olan tesamüh, ihmal ve imhalin sebepleri hakkındaki istizah takririne Evkaf Nazır Muavininin cevabı.	505:508	
9. — Tokat Mebusu Sabri Efendi ve üç refikinin; Meclis kararı sebkettiği olmasına rağmen, muvafıki madelet ve müsavat olmayan talebei ulum imtehanlarına devam olmasının Harbiye Nezaretinden istizahına dair takriri.	511	
10. — İstanbul Mebusu Mustafa Asım Efendinin; Devlet Şûrasınca tensikata tabi tutulacak memur ve müstahdeminin hukukunu mütekeffil hazırlanmakta olduğu mervi nizamname layihasının bugüne kadar teahhuru esbabının Şûrayı Devlet Riyasetinden istizahına dair takriri.	511:512	

BİRİNCİ CELSE

Bed'i Müzakerat, Saat : 5.30

REİS : Ahmet Rıza Beyefendi

KÂTİP : Nesim Mazlilyah (İzmir), Seyyit Bey (İzmir)

REİS — Ekseriyet hâsıl oldu efendim. Müzakerata başlayacağız. Zabıtname hulâsası okunacaktır.

I. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

KIRKALTINCI İNİKAT

12 Mart 1325 Perşembe

Ahmet Rıza Beyefendinin tahtı riyasetlerinde inikat ile; Zaptı sabık hulâsası kiraat ve kabul edildi.

Memurini mülkiyenin tekaüt ve mazuliyet maaşlarına dair lâyihai kanuniye hakkında Maliye Encümeni mazbatasını okundu ve Pazartesi ruznamesine idhalî karargir oldu. Serseri ve mazannai su'eşhas hakkındaki kanun lâyihası ve Dahiliye Encümeni

mazbatası üzerindeki müzakerelere devam olunarak ikinci madde kabul olundu. İnikada nihayet verildi.

Reis
Ahmet Rıza

Kâtip
İzmir
Seyyit

Kâtip
İzmit

Ahmet Müfit

REİS — Bir mütalaanız var mı efendim zabıtname hulâsası hakkında?..

Zabıtname hulâsası bu suretle kabul olundu.

II. — EVRAKI VARİDE

Tezkireler

1. — *Anasırı muhtelif beyfinde nifak ika edecek mahiyetteki neşriyata mani olabilmek için, evvelce tisyar kılınmış bulunan Matbuat Nizamnamesinin sûratle ısdarının teminine dair Sadaret tezkiresi.*

REİS — Tezkereyi okuyoruz.

Meclisi Mebusan Riyaseti Cânîbi Alisine

Levand Herald, Proodos ve Teologos Gazetelerinin anâsırı muhtelif beynine nifak ika edecek surette neşriyatta bulunmakta olduklarından bahsile, sahibi imtiyazları hakkında muamelei lâzimenin ifası istidasına dair bugün aktedilen matbuat mitingi heyeti müntahabesinden müteaddit imza ile verilen varaka mazrufiyle savbı âlilerine tisyar kılındı. Cemiyetlerin bu yolda mukarrerat ittihazına selâhiyetlerini mutazammın sarahatı kanuniye mevcut olmakla beraber, Evrakı Havadis'in matbuat hakkında mabihittatbik olacak bir nizamnamenin henüz mevkii icraya vazolunmamasından bilistifade, bu yolda neşriyatta bulunmakta oldukları görülmesine ve bu bapta evvelce tanzim kılınmış olan nizamname lâyihası lieollittetik Meclisi Mebusana tisyar kılınmış olmasına nazaran icabının tesrii ifa ve neticei kararın inbası siyakında tezkirei senâverî terkîm kılındı efendim.

2 Rebiülevvel 1327 ve
12 Mart 1325
Sadrazam
Hüseyin Hilmi

Merbutu :

Huzuru Samii Cenabı Sedaretpenahiye.

Milleti âlişânımızın elsinej cihanıyanda dâstâm olan hasaîli bergüzidei mihmanperverisi icabatı cümlesinden olarak seyyahat ve ticaret suretleriyle memleketimizde az ve çok meksü ârâm eden ecanib haklarında âdabı muaşeret ve kavaidi mevzuai medeniyet levazımından bulunan nezaketi müteakabile esası gözetilmek şartıyla ibraz edegeldiğimiz meâsiri hubbu muvâlât, erbabı insafın teslimkerdesidir.

Osmanlılar bihasebissiyase, muğber oldukları ecnebi bir devlet tebaası hakkında bile bu şaritai mihmannüvaziye ne derecede riayetkâr olduklarını evvel ve ahir bilfiil isbat etmiş olup, bu hâl, her sınıf halkımızın men'i cidâl ve meyli musâfât ve itidali fezaîli ahlâkiyesiyle mütehallî bulduklarının nişane-i garrâsıdır. Hal böyle iken, Levant Herald, Proodos, Neologos Gazetelerini neşreden misafirlerimizin bir müddetten beri Osmanlılık namına hulûsu niyet ve hubbu selâmeti memlekette ârî neşriyata inhimâk gösterdikleri maatteessüf sabit olmuş ve bunu mübeyyin bazı vesaik mevrufen takdim kılınmıştır.

Vesaiki mütekaddimenin tetkik ve mütalaasından müsteban buyurulacağı veçhile, mezkûr üç gazete sahibi imtiyazlarının anâsırı müttehedei Osmaniyeden birini müfritane iltizam suretiyle unsuru mezkûrun celbi memnuniyetine hasrı mesai etmek perdei nifakı arkasında istihsali menafii zatiye ve hususiyeye hizmet eylemekle beraber, aynı zamanda hukuku meşruai Osmaniyeye tecavüz ve namı mübecceli Osmanî hakkında yekvücudu ittihad olan Rum vatandaşlarımızı bu ittihadı milliden rûgerdan etmek âmâli sakîmesini bilizhar, sâf ve mâsum halkımızı firiftei dâmi tezvîr eylemek gayreti bâtilasında buldukları tahakkuk etmektedir. Gerçi anâsırı sairei Osmanîye bu gibi iğfalâta kapılmamak irfânı dürendişânesine ve selâmeti vicdana sahip olan Rum vatandaşlarımızla esas maksadın netayici meş'ûmesini idrâk meziyeti munsifanesine malik oldukları cihetle, birkaç ecnebinin bu vatan evlâdı arasına saçmak istedikleri tahmu nifak ve şikâkın bu hâki pâki Osmanîde mahrumu feyzi mümûv kalacağı derkârdır.

Bu üç gazetenin, milleti muazzamamızın bir unsuru mühimmi bulunan Türkler hakkında alâtarikilikyas vukubulan neşriyatı müessifesi gerek berveçhi mâruz öteden beri anâsırı muhtelif beynine nifak ilkası gibi halâtı irtikâb etmesi mezkûr gazete sahibi imtiyazlarının, hayat ve selâmeti memlekete muzır bir maksat ve tertibi hafîye hizmet eylemekte olduklarını meydanı alâniyete isal eylemiş ve işbu neşriyat-

tı bedhâhâne artık tevil ve sükût ile geçiştirilecek haddi çoktan tecavüz ederek Osmanlıların sabrını tüketmiştir. Kuvvei kahirei milletle istihlal edilen Kanunu Esasımızda umum anâsırı muhtelifenin Osmanlı namı mübceceli tahtında ittihadı şiddetle matlub ve mültezem bulunduğu musarrahtır.

Diğer taraftan, sinei milletten ahzı iktidar eden muhterem Kabinenizin, Meclisi Mebusanca mazharı itimad olan beyannamesinde vahit ve gayri kabili taksim olan vatani terkip ve teşkil eden anâsırın kâfesi için lüzumu derkâr bulunan ittihad ve irtibatı kâmilî ihlâl edecek tefrikacûyâne arzu ve temayüllerine karşı olanca kuvveti Hükümetle uğraşılacağı vâzihan beyan edilmesine nazaran anasırı Osmaniyenin ittihadına mâni olacak harekâtın bir cürmü azîm olmak üzere telâkkisi şüpheden vârestedir.

Ecnebilerin memaliki Osmaniyede ikamet hakkını temin eden uhûdu atîka tetkik edilirse, mumaileyhimin ancak vazayifi meveddete ve hukuku emniyete mugayir her gûna teşebbüsten içtinap ve kendilerinin mazharı himaye olmaları dostluk merasimine ve sadakat levazımına riayet etmeleri ile meşrut olup memaliki ecnebiyyeye havadisi kâzibe ve nifakcûyâne neşir ve itasıyle âsâyiş ve hukuku ammeyi ihlâl tasaddî eden matbuat hakkında ittihazı icap eden tedabirin icrası, her Hükümetin hukuku meşruasından bulunduğu ve Hükümet ile müessesatına ve tebaasına karşı muamele-i hasmâne ibraz eden ecnebinin tebdîi dahi tebaai ecnebiyeden biri, kanunen mucibi ceza olan bir fiili işlemesi dahi devamı ikameti âsâyişi memleketi muhil olabileceği tebeytün edince, yani suizan eshabından olduğu kavlen ve delâleten bittahkik emniyeti millet kendisinden münsehip olursa, o ecnebinin memleketten tardı hukuku sarihai Hükümeti seniyyeden olduğu anlaşılıştır.

Binaenaleyh, hukuku beyneddüvelin bahşettiği bu selâhiyete istinaden ve uhûdu kadimeye tevfikân mezkûr üç gazete sahibi imtiyazları haklarında lazım gelen muamelenin bilâ imhâl icrası, Kuvvei icraiyei Hükümetten talep ve istida olunur. 12 Mart 1325

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Bu kâğıt burada okunamaz. (Gürültü).

İSMAİL HAKKI BEY (Bağdat) — Tenviri fikre hâdim olan her şey okunur.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Boşuna olarak okunuyor. Encümene gitmek lâzım. Ahali tarafından verilen şeyler burada okunamaz.

MÜFİT BEY (İzmit) — Tezkere merbûtatındandır, okunmak lâzım gelir.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Sırf nizamname hükmünü muhafaza etmek için söylüyorum.

İSMAİL BEY (Gümölcine) — Onu Meclis bilir Fikri Bey.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Usulsüz efendim. Rica ederim, nizamnamemizi muhafaza buyurun.

TARAYAN NALİ EFENDİ (Manastır) — İmzalar da okunsun, mademki hepsi okunuyor.

REİS — İmzalar okunacaktır.

Mitin Heyeti Müntehabesinden

Mektebi Hukuk Talebesi

Kereste Gümrüğü

A. Cevdî

Nezaretî Sertercümanı

Şükri

Düyunu Umumiye

Darülfünun Edebiyat

Pul Şubesinden

Şubesinden mezun

Mehmet Salâhattin

Ahmet Hilmi

Düyunu Umumiye

Adliye Ketebesinden

Memurlarından

Edip

Bedri Ziya

(Kafi, kafi sadaları)

REİS — Feraci Efendi! söz sizin.

YORGİ HONEUS EFENDİ — Okundu. Ruznameye konulup konulmaması için müzakere edilecek.

REİS — Encümene havale edeceğiz efendim. Encümene havalesine dair söz söyleyecek?

FİKRİ LÜTFİ BEY (Dersim) — Usulsüz şey karar verilemez. Vakit kaybetmeyelim. Matbuat Nizamnamesi için bir proje gelmiş, tekid ediyor, pekâlâ nazarı dikkate aldık Komisyonunda. Bu sözleri sonra mahkemede, bu gazetelerin aleyhinde müracaat olduğu vakit mahkemede söylesinler. Ayıptır, Meclis böyle şeylerle meşgul olamaz. (Gürültü) Ayıptır böyle şeyler, yapmayın Mecliste, ayıptır, ayıp. (Fevkalâde gürültü).

ABDÜLAZİZ MECDİ EFENDİ (Karesi) — Sözüünüzü geri alınız, ayıptır sözünü geri alınız!

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Almam!

REİS — Olmaz, ayıptır efendim. (Gürültü) («Ayıptır sözünü geri al» sadaları)

A. MECDİ EFENDİ (Karesi) — Ayıp kelimesini geri alınız, ayıptır.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Ayıp kelimesini katiyen almam.

A. MECDİ EFENDİ (Karesi) — Ayıp dediğiniz ayıptır.

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Heyet dışarı çıkarır. Ayıptır, öyle şeylere karışmak olmaz.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Mahkemeye ait bir şeydir, almam, ayıptır.

BİR MEBUS — Matbuattan bazısı haysiyeti milliyeyi berbat etti. (Gürültüler)

REİS — Ayıp olan nedir? (Gürültü)

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Ayıp olan şey.

REİS — Ayıp olan nedir?

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Efrada ait şeyleri nazarı dikkate almaktır.

PANÇEDOREF EFENDİ (Manastır) — Encümene havale, şahsiyata ait bir mesele, bunlar hakkında vakit geçirmek olmaz efendim.

BİR MEBUS — Encümene havale etmeli. (Matbuat Encümenine havale etmeli sözleri).

A. MECDİ EFENDİ (Karesi) — Her sözünde hakkı var. Fakat, «Ayıptır» sözünü, bieyyihal Meclise karşı söyleyemez. Heyeti umumiyesiyle reddediyorum. Ayıptır, sözünde bir hata varsa, kısmen bana da aittir. Ben de bu Mecliste dahilim. Ayıptır, demek ayıptır.

REİS — «Ayıptır» sözünü, kemalî nefretle reddediyor musunuz?

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Ben reddettim. Mahalle kahvesi değildir burası, Meclisi Milli'dir.

BİR MEBUS — Mahalle kahvesi olmadığını gösteriniz.

REİS — Efendim, kemalî nefretle reddolundu.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Mahalle kahvesi olmadığını..

REİS — Sözden sizi men ediyorum. Nizamnameyi hakkınızda tatbik edeceğim. Buyurun Feraci Efendi.

VİTALİS FERACİ EFENDİ (İstanbul) — Aynen kabul edecek olursak, büyük bir mesuliyette müttetik bulunacağız. Onun için Encümene havale etmekle iktifa edemeyiz. Sadaret diyor ki, böyle bir şikâyet vuku buluyor; fakat elimde kanun yok, bu kanunu yapın, bu kanunsuzluk devam edemez. Kanun yapılmaya kadar, ittihadta taalluk eden, askerimizin şerefine dokunacak kanunların olmadığını teslim edemeyiz. Eğer, bugün talep olduğu veçhile doğrudan doğruya encümene havale edersek, kabul edeceğiz ki, bu anda askerimizin haysiyetini muhafaza edecek bir kanun yoktur. Bu kanunsuzluğa tahammül edemeyiz. Zannedirdim ki, mesaili siyasiyenin ve bazı mesaili içtimaiyenin taalluk ettiği meselelerde müttetik bulunmalıyız. (Alkış) Biz çalışacağız. Çünkü, barikâi hakikat, müsademei efkârdan çıkar. Selâmeti vatana, askerimizin şerefine

taalluk eden meselelerde müttetik bulunmalıyız. Biz, çalışacağız, encümenlerimiz çalışıyor, elden geldiği kadar raporların tanziminde, tatbikinde isticial ederler. Fakat o rapor gelinceye kadar askerimizin şerefini muhafaza edecek, ittihadta taalluk eden taarruzu men edecek ahkâmı kanuniyei mevcudeye riayetle bir an evvel icrasını cevapla bildirmeliyiz. (Alkış).

REİS — Mehmet Ali Bey.

MEHMET ALİ BEY (Canik) — Efendim, tabii bu takrir, Matbuat Nizamnamesinin tetkikiyle mükellef olan encümene, serian havale edilmek lâzım gelmekle beraber, Feraci Efendi refikimizin beyan ettiği veçhile, bugün mevcudiyetini iddia eylediği Rum unsuruna bile, hiçbir menfaati maddiye ve maneviye temin edemediğinden başka, bütün Osmanlılarca şey etmek istenilen, yani mübeccel addetmek istediğimiz o unsura karşı neşriyatı nifakeûyânesine mazarrat iras eden bu gibi proodos.. (Gürültü).

REİS — Esas maddeye girin.

MEHMET ALİ BEY (Devamla) ... gibi, muzır gazetelerin memleketimizde elyevm neşriyata devam etmelerine teessüf etmekten kendimizi alamayız. Bugün her gün gazetelerinde mutlaka Devlete ve milletin menafii aleyhine olarak mutlaka bir makale dercediyor. Halbuki, bunlar ecnebi gazetecilerdir. Memleketimize girip de, Osmanlı nam ve nime tiyle perverde oldukları halde, yine aleyhimizde bu kadar lisani taarruzkârane isticimal etmeleri, kendilerinin ne derecede bedtynet olduklarını ispat ediyor. Hükümetin birinci vazifesi, cinsiyeti milliyeyi nazarı dikkate almalıdır. Bu, Kâmil Paşa'nın Kabinesi zamanında, devamı başlayan gazetelerin elyevm ittihadta devam etmeleri, calibi nazarı dikkattir. Hükümetimiz, bizden Matbuat Nizamnamesinin tesirii tetkikini talep ediyor. Halbuki, bizim eski Matbuat Nizamnamesi mucibince, bu gibi nifakeûyâne neşriyatta bulunan gazetelerin o dakikada bilâ müddet tatil edileceğini musarrahtır. Elimizde mâmulümbih ve düsturul amel bulunan Kanun Cezanın ahkâmına atfı nazarı dikkat olunursa, anâsırı Osmaniye meyanında nifakeûyâne neşriyatta bulunacak olanların şiddetli cezalarla mücazat olunacakları da münderic ve musarrahtır. Binaenaleyh, evveleminde Adliye memurlarımızın ve bilhassa Dersaadet Bidayet Müddeiumumisinin bu babda sükût etmesi, bir suretle tefsir edilemez. Neden bunlar hakkında takibat icra etmiyoruz? Neden, bunlar cezayı sezâyı sezâlarına çarptırılmıyor? Lâkin bundan sarfinazar, bugün Rum

unsurunu, bugün bizim, ittihadada davet ederek kemali muhabbetle sevmek istediğimiz Rum vatandaşlarımızı mahzâ bize karşı soğutmak ve bunun zımında kendisine öteden beri bu gazetelerin perverde ettikleri âmâli yûnâniyelerini terviç için yazmış oldukları bu neşriyat hemen mehakimce ve Devletçe bir delili kâfi addedilerek, bunların bugünden itibaren neşriyattan men edilmeleri, hamiyetlerine emin olduğum rüfekayı kiramdan bilhassa talep ve teklif ederim, istirham ederim. Meclisçe karar verilsin, bunlar men olunsun. Çünkü, bunların memlekete, vatana, millete menfaati olmadıktan maada, anâsırı Osmaniye arasına nifak sokuyor.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — İdareî örfiye ilan edilmeli, ondan sonra.

MEHMET ALİ BEY (Canik) — Biz isteriz ki, Matbuat Nizamnamesinin ahkâmı tatbik edilsin, bunu teklif ederim.

REİS — İsmail Hakki Bey!

İSMAİL HAKKI BEY (Bağdat) — Mehmet Ali Bey biraderimizin kısmen ifadesine iştirak etmekle beraber, bu meselede Müddeiumuminin pek de alakadar olmadığını görüyorum bendeniz. Çünkü bu gazeteyi neşreden tebaai Osmaniye'den olsaydı, hakkında muktezayı kanun ifa olunurdu. Fakat burada bu gazeteleri neşreden kimseler, tebaai Osmaniye'den değil, tebaai ecnebiyeden bulunuyorlar. Dünyanın hiçbir yerinde, cihanı medeniyetin hiçbir yerinde görülmemiştir ki, ecnebi misafir buldukları bir memlekette, bir ahaliye, beraber yaşadıkları memleketin ciheti askeriyesine heyeti muhteremei milliyesine bu suretle hakaret etsinler. Bu, cihanın hiçbir noktasında görülmemiştir ve görülmeyecektir. Buna misal olarak, buradaki muhterem Reisimiz Rıza Beyefendinin Fransa'da iken Fransa'da duçar olduğu bir muameleyi göstereceğim. Muhterem Reisimiz, değil Fransa aleyhinde, değil Fransız Milleti aleyhinde, dost addedilen bir hükümet aleyhinde bulunduğu için hiçbir mahkemeden karar alınmaksızın bir tard cezasıyla Belçika'ya gönderildi. Mahmut Paşa dahi aynı muameleye duçar oldu. Bu, bir muamele-i istisnaiyedir. Bizde de bu muamele-i istisnaiye tamamiyle cari olmuştur. Emsalî sâbıkamız vardır. Böyle, millete, askere, heyeti muhteremei askeriyeye hakaret eden eşhası, ecnebi olurlarsa, bilâ muhakeme yalnız Heyeti Hükümetin kararıyla tard olunur. Binaenaleyh, biz bu dakikada hemen tard olunmasını Heyeti İcraiemize teklif etmeliyiz. (Alkışlar).

Bir zat, demin idareî örfiye-i ilân edelim, ondan sonra diyor, İdareî örfiye ile bunun ne münasebeti

vardır? Bir tedbiri idaridir ki, memleketi nifaktan masum kılacaktır.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Hangi kanuna müsteniden?

İSMAİL HAKKI BEY (Devamla) — Kanunu siyasimizde vardır.

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Matbuat Kanununa müsteniden.

İSMAİL HAKKI BEY (Devamla) — Elyevm nizamname yok diyorlar, nizamnamemiz vardır. Nizamnamemizde sarahat vardır ki, bir heyete, bir Meclise, bir Meclis Reisine, Hükümdara şayet hakaret olunursa, tahkiratı mutazammın neşriyatta bulunacak olanlar haklarında takibat icra olunur. Bu da ayrıca nizamnamemizde masturdur. Binaenaleyh, durmağa ve bunlar hakkında ne gibi tedbir ittihaz edeyim diye düşünmeye mahal yoktur. Tereddüt edilmez. Bunda hemen lâzım gelen tedbir ittihaz edilmeli. En seri olan tedbir, şimdiki halde, bugün tefrikaya düşüren, askerlere en şiddetli hakaretlerde bulunan bir gazetenin sahibini memleketten kovmaktır. Askeriyemize «Kuduz» diyor gazetesinde. Ciheti askeriyeye «Kuduz» denilir mi? Bu asker ki, hürriyetimizi muhafaza etti ve hürriyetimizi müdafaa etti, hürriyetimizi kurtardı. Dünyanın hiçbir yerinde hürriyete bu kadar hizmet ettiği görülmemiş iken, bunu kuduz, bunu yamyam diye tavsif etmeyi bir türlü aklım kesmiyor. Ve burada maatteessüf görüyorum ki, bu nazik meseleyi bazı arkadaşlarımız ehemmiyet vermeyerek atmak istiyorlar.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Hayır, biz ehemmiyet veriyoruz. (Gürültü)

REİS — Bir daha söz söylerseniz dışarı atmaya mecbur olacağım.

İSMAİL HAKKI BEY (Devamla) — Zaten arkadaşlarımızın içinde askere kuduz diyecek bir fert, mebus bulunabilir mi? Bu arkadaşlarımız içinde askere yamyam diyecek bir kimse tasavvur eder misiniz?

(EStağfurullah! haşa! sadaları)

Bu halde, «Yamyam» denilmiş, «Kuduz» denilmiş. Nasıl tahammül edilir? Bu türlü hakaret etmiş. Bunu burada nasıl durdurursunuz? Talik edelim diyoruz. Benim fikrimce bu dakikada bilâ tereddüt birlâhza tereddüte uğramaksızın hemen yazalım. Bu adamı, Proodos'un sahibini tutsunlar, gazetesini kapasınlar, defolsun, nereye giderse gitsin. (Alkışlar).

REİS — Lütüfî Bey kulaklarını tıkıyor.

BİR MEBUS — Kanuna mutavaat etmelidir.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Devamla) — Varsa yapalım. Elbette hiç bir kimse böyle şerefli askerimize söz söylemeye asla razı değildir. Fakat, kanun dairesinde yapalım.

ZEYNELABİDİN EFENDİ (Konya) — Söyleyeceksen çık da söyle.

REİS — Söz, İsmail Mahir Efendininidir.

İSMAİL MAHİR EFENDİ (Kastamonu) — Yetişir artık. Bundan sonra vatan tahkir olunmayacak. (Alkışlar) Yalnız bu gazeteler değil, Osmanlı namında çıkan birçok paçavralar var, bunların hakkında da nazarı dikkatinizi celbederim. Yok olsun böyle serbestii matbuat. Millete nifak sokan ve sokmak isteyen böyle alçak matbuata lânet olsun. (Alkışlar).

MUSTAFA ASİM EFENDİ (İstanbul) — Efendim, orta yerde şu Sadaret tezkiresiyle beyan edilen bir madde var. Miting Heyetinin mukarreratı da okundu. Burada deniliyor ki, bazı gazeteler, anâsırı muhtelifi Osmaniye arasına nifak sokmak sevdasıyla birtakım gayri münasip neşriyatta bulunuyorlar. Çirkin bir kelime söylemek istemiyorum. Bendenizce kuvveti beyhude sarf edilmiş birtakım emeklerden katiyen ve kadıbeten, değil üç tane proodos, 300 tane proodos çıkırsa, anâsırı müttehedei Osmaniye'nin arasına nifak koymasına imkân yoktur. (Alkışlar) Aralarında nifak tahakkuk etmesine imkân tasavvur edemem. Bu bir hayaldir, bu bir tasavvuru muhâldir. Şu halde biz, bu gibi gazeteler hakkında, lehinde, aleyhinde idareî lisan edeceğimiz vakit ne ben Türk olmak üzere, ne bir diğeri bir Rum olmak üzere, ne bir diğeri bir Ermeni olmak üzere konuşmayacağız. Şu 30 milyon vekilî olduğum cihetle, vatandaşlarımız namına söylüyorum ki, şu adamlar, mademki bizi iz'ac etmek teşebbüsündedirler. Aramıza ekmek istedikleri tohumu nifakın bir semeresi olmayacağını biliriz. Fakat, mademki şöyle bir tasavvur vardır, bu tasavvurda bulunan adamları Heyeti Umumiyemiz, tekmil anâsırı müttehedei Osmaniye tâ âmâkı kalbimizde tecelli eden bir fikre delâlet eder. Bundan başka bir çare bulalım. Vicdan ile vereceğimiz mücazat budur. Bu da hiçbir Osmanlı'nın burada farkı olamaz. Sonra, ecanibin, bir memlekette iskân ve ikametî zamanında elbette o memlekette müteneim olması bir müktezayı kanunu tabiidir. Bizim memleketimize gelen ecnebilere, şu kanun dairesinde muamele ediyoruz, onlar da istifade ediyorlar. Bunu bir nimet şeklinde başa kakmak istemem. Ancak, zannederim ki, Devleti Aliyei Os-

maniye'de misafir bulunan ecanibin, hiçbirisi, başka yerlerde görmedikleri nimetten, birtakım fazla nimet görmekten de mahrum değildir. Bir muameleî istisnaiye, bir fazla nezaket görüyorlar. Avrupa memleketlerinde birine bir adam gider de, kimsenin haberi olmaz. Bizim memleketlerde ise, ziyafetler verilir, taltifler yapılır, türlü türlü muameleî cemile icra olunur. Şu ekâbire ibraz edilen muamelâtı cemileden o dereceye çıkmamış olan esagirin dahi bir hisseî istifadesi vardır. Bu cihet de böyle. Onun için böyle yapan adamlar, katiyen nankörlük etmektedirler.

Lütfî Bey biraderimizin efkârına gelince: Evvelâ miting heyeti tarafından verilen kâğıdın okunmasının muvafık kanun olmadığını söylediler. İhtimal ki öyledir. Fakat mademki orta yerde bir tezkereî Sadaret vardır, bu da onun melfufudur, daima biz aslin haiz olduğu hükme icabî takdirinde ferî de teşrik ediyoruz. Bu evrakı melfufe, doğrudan doğruya Makâmı Sadaretten gelmiş olan kâğıdın fîrûâtındandır. O aslı okuyunca, o ferî, de okumalı zannedirim, bir mahzur gelmez. Saniiyen bu zat, manasını istemediği halde ağızından bir «Ayıp» kelimesini çıkardı. Katiyen o «Ayıp» kelimesinden bizim anladığımız bir manayı söylemeyeceğine, onun vicdanı pâkine emin olduğum kadar eminim. Bunu kendisi bir kere yanlış düşünmüş olduğundan dolayı tevbih edilemez. Yanlış düşündü ki, bu kâğıdın bu Mecliste okunmasına ve bunun üzerine müdaveleî efkâr edilmeye Meclisin selâhiyeti yoktur. Meclisin selâhiyeti olmayan bir mesele, Mecliste müzakere edilmek, elbette iyi bir şey değildir. Fakat gördü ki, biz hepimiz bunun okunmasını istiyoruz. Şunun iyi olmadığını anlatmak için iyice bir kelime aradı. Yoksa o kelimenin manayı hakikisini katiyen kastetmek derecesinde milyarlarca kerre âlidir onun kalbi. (Gürültü) Elbette bundan serbest.

REİS — Sizden iyi sizi müdafaa ediyor. Yine kalkıyorsunuz, oturun, mecbur olacağım dışarı çıkarmaya sizi.

LÜTFİ FİKRİ BEY (Dersim) — Müdafaya ihtiyacım yoktur.

MUSTAFA ASİM EFENDİ (Devamla) — Gelelim yapılacak muameleeye.

Bizim işte kanuna âşinâ olan arkadaşlarımızdan evvelden bilmiyorsam da şimdi öğrendim ki, bu gibiler hakkında birtakım nizamâtı mahsus ve birtakım mücazâtı kanuniyeyi müşir mevaddı mahsus vardır. Bunu Hükümet katiyen bize sormadan kemali

serbesti ile icra etmesi lâzım gelirdi. «El meşgul lâ-yüşgal» kaidesine bir riayetsizliktir. Daha ileri gideceğim şimdi: Hükümette bir madde kanuniye yoksa, Hükümet fevkalâde ahvalde mesuliyet deruhte ederek icraatta bulunur. Ama mesul olur. Bu zamanda, zaten en ufak bir işi deruhte etmek, hayatını tehlikeye feda etmek kadar hamiyete mütevakıftır. Mesul olur da ne olur? Maddeten mesul olurmuş.. Memleketin icraatı, memleketin selâmeti bu adamlar arasında icraatı şedide ister. Knun yoksa da fevkalâde bir muamele yapsın. Fakat memleket rahat etsin. Meclisi Mebusan bunu başka türlü düşünemez.

PAVLİ KAROLİDİ EFENDİ (İzmir) — Bir sui tefekkür üzerine Devleti Osmaniyenin askerine hakaret eden yok. Yalnız, o, insanıyeti bilmez. Yok yalnız kendi milletini bilmez, Devleti Osmaniyenin tarihini ve tarihi umumiye bilmez.

Çünkü Devleti Osmaniye ve Milleti Osmaniyenin askeri tarihi umumiye öyle bir şeref, öyle bir şöret kazandırmıştır ki, ona öyle «kuduz» demek, en büyük hata sayılır. Fakat bu bir defa olabilir mi, kimsenin aklına gelir mi ki, bir Rum, yahut bir ecnebi olsun, Devleti Osmaniye memleketinde oturup da gazeteler yazarlar Devleti Osmaniyenin askeri kuduzdur ve hiçbir hatıra gelmeyecek bir şeydir. Bu, bir hakaret değil, divaneliktir. Vakıa olabilir ki, çok defa sui tefekkür ile bir adam bir şahsa bir sebep söyler, o söylediği umum sıfata gider. Olabilir ki bir asker, bir zabitan, bir defa bir cevap söyledi. Nasıl ki, olabilir ki, bir asker olsun, bir zabita olsun bir defa bir laf söylemiş, nasıl ki, her zaman olabilir böyle şeyler ve onun üzerine neşriyatı başka manaya gelir, sui tefekkür olur.

Devleti Osmaniyenin askerine bir hakaret olmuş diye böyle bir tevatür olur, olmayacak şeydir. Bendeniz Devleti Osmaniye askerine kuduz diyenleri ve Devleti Osmaniyeyi teşkil eden anâsırı birbirine böyle aralarına, bunların birbiri aleyhine kaldıran, hepsi yok, yalnız Devleti Osmaniyenin kendi vatanlarının kendi milliyetlerinin hainidir.

Bu gibi, fakat bu, olmayacak bir şey. Teologos Gazetesi dediğimiz, kendinin meydana getirdiği neydi? Burada bir hürriyet için ve bir de anâsırı muhtelifinin arasında muhabbet ile ittifak ile Devleti Osmaniyenin nasıl ki, oldu, tehdit olunması hürriyet üzerine, uhuvvet üzerine kavileşmesi, medeniyet yoluna girmesi budur, Teologos'un gittiği yol budur.

Bunu gösteririm, Teologos'un tarihiyle göreceksiniz. En büyük Rus - Osmanlı kavgasında en büyük Osmanlı askeri için methüsenâ Teologos Gazetesinde yazılıdır. Teologos Gazetesi Devleti Osmaniyeyi belki bütün öbür gazetelerden daha iyi muhafaza eder; fakat olabilir ki, insandır.

Bir defa ufak bir şeyi bir suítefekkürle başka bir çeşit anladı, bir şey yazdı. O ki, bir suítefekkür ile başka manada anlaşıldı. Bunun için 50 senelik bugün ecnebidir diye Devleti Osmaniyenin bu kadar menfaati için çalışmış olan, Devleti Osmaniyenin en eski gazetelerinden olan gazetenin bugün muharriri ecnebidir diye aleyhinde hakarete bulunmak bu da hak değildir.

Çünkü efendim, her ne kadar bizim burada şerefimiz, askerimiz için bu kadar buna taalluk etmek, bunun şöretini, şerefini her vakit muhafaza etmek en aziz bizim burada vazifelerimizdendir.

Bu sırada bir taraftan bir şahsın ki, o kendini bütün Devleti Osmaniyenin, vatanın ve anâsırı muhtelifinin arasında olan uhuvvete ittihadı gittiği, mahkemeye gönderilmeyip de heba etmiş. Bunun aleyhinde de böyle bir cevap söylemek, bunu mahkemeye gönderilmeyip de vukuatın ne gibi olduğunu tahkik olunmadan evvel bunun Millet Meclisinin vasıtasıyla bu kadar hakaret etmek bu da Devleti Osmaniyenin ne şerefine, ne büyüklüğüne, ne saffetine yakışırdır.

Bendeniz isterim ki, Devlet, bizim Meclisimiz, bunun ile meşgul olmasın. Bunu evvel söyleyen efendilerden birisinin buyurduğu gibi Müddeiumumiliğe havale olsun. Bu ise, nizamca, kanunca bir şey varsa o vakit şey olsun, ona göre muamele olsun. Fakat böyle bir Meclisi Umumide, Millet Meclisinde, Meclisi Mebusanda bunlara böyle bir ceza vermek hiçbir lüzumda değildir ve bu sırada yine söylerim ki, hepsi suítefekkürden ileri geliyor.

Nasıl Cahit Beyefendinin vatanperverliğini ve kendinin vatanının şerefini sevdiğini hiçbir defa şüphe etmezsem...

HÜSEYİN CAHİT BEY (İstanbul) — Beni onlara benzetmeyiniz rica ederim.

PAVLİ KAROLİDİ EFENDİ (Devamla) — Siz de yazdınız, onlar da; bunu demek isterim.

Efendim, bendeniz dediğim gibi, Meclisimiz bununla meşgul olmasın. Öyle bir şey benzerse o vakit Müddeiumumiye gitsin de, o vakit eğer bu yolda bunların töhmeti ispat olunursa o vakit milletimiz de ona göre başka nazara alacaktır.

TARAYAN NALİ EFENDİ (Manastır) — Bendeniz Karolidi Efendiye, Mustafa Asım Efendiye kısmen iştirak ederim.

Bize Makamı Sadaretten, yani Kuvvei İcraiyeden bir tezkere geliyor. Bu tezkerede deniliyor ki, evvelce, bundan birkaç gün evvel yapılan bir miting üzerine mitingin mukarreratını havi Sadaret tarafından bunun sureti icrasına dair bize bir sual geliyor ve bunda deniliyor ki, «Matbuat Nizamnamesi bulunmadığı için bunlar hakkında ne yapılacağını»

Halbuki bizde evvelce kanunlar mevcut idi. Bu kanunlar, elan meriyülicradır. Yalnız Meclisimiz tadil veya lağvedilmemişse bugünkü günde Kanunu Ceza dahi tadilata muhtaçtır. Hem de mademki Matbuat Nizamnamesi mevcuttur, bu eski Matbuat Nizamnamesine müsteniden tebaai ecnebiye dahi gazete imtiyazını almışlardır. Çünkü memleketimizde hem Osmanlılar, hem ecnebler gazete imtiyazı istihsal edebilirlerdi ve Matbuat Nizamnamesinde İngiliz tebaasından, Fransız tebaasından, Alman tebaasından gazete imtiyazı istihsal ederlerdi. Şu şartla ki, Matbuat Nizamnamesinde bunların tabi olacağı Matbuat Nizamnamesinde bunlar bihakkin aynı teaa Osmaniyeye gibi muamele gördüklerine dair sarahat vardır.

Şimdi mademki Matbuat Nizamnamesi vardır, bu Matbuat Nizamnamesine göre bu gazete velevki ecnebi olsun, ecnebi olmakla bu gazete meselesinden dolayı aynı tebaai Osmaniyeye gibi muamele göreceği için bunun usulü dairesinde hangi makalesi muzır ise, askerimize, vatanımıza ittihadı ihlal eden şeyler varsa, mercii olan Müddeiumumilik vasıtasıyla bu gazete aleyhinde dava edilir, muhakeme cereyan eder.

Bu adamı ona göre Ceza Kanunnamesinde eğer cürüm ise, mesela Ceza Kanunnamesinde sarahat vardır, ona göre ceza verilebilir.

Şimdi bir adam hakkında Müddeiumumilik makamı, yani ait olduğu makam, ikamei dava olunmaksızın, mahkemece bunun aynı cürüm olduğu sabit olmaksızın böyle hodbehod örfen muamele caiz midir?

Rica ederim elimizde kanun vardır. («Her yerde böyle caizdir» sedaları)

Elimizde kanun vardır, bu başka.

SAİT BEY (Üşkü) — Ecnebler hakkında caizdir.

TARAYAN NALİ EFENDİ (Devamla) — Hangi kanuna müstenittir?

İSMAİL HAKKI BEY (Bağdat) — Kanunu Siyasete, Matbuat Kanununa.

TARAYAN NALİ EFENDİ (Devamla) — Mademki Matbuat Nizamnamesi vardır, bendeniz, bunun esasına girişmek istemem. Bu adamlar diyorlar ki, muzır birtakım bentler yazıyorlar. Kim söylüyor onu? Bir ilam var mı elinde?

Olabilir ki, o, yanlış tercüme edilmiştir. Mahkeme tekkik edecek, Hükümeti İcraiyeye tetkik edemez. Hükümeti İcraiyeye onu Adliyeye tevdi edecek, ilam istihsal edecek. Badehu ilam zabıta tarafından icra olunacak, sonra o adam buradan tebid olunur.

Çünkü bir adamın bir cürüm irtikâp etmesi neyle sabit olacak? O kâğıt tercüme olunacak, ona heyeti hükkâm resmi mütercimi tercüme eder. Mukaavelat muharriri, bir gazete tarafından neşredilmiş ise, o gazetenin neşrettiği mevsuk mudur?

EBÜZZİYA TEVFİK BEY (Antalya) — Reis Bey, kendi namusuna tevdi ederiz, kendi tercüme eylesin.

TARAYAN NALİ EFENDİ (Manastır) — Ben onu inkâr etmem efendim.

SEYİT BEY (İzmir) — Olmadığını söylesin, inkâr etsin kâfi.

ZEHRA EFENDİ (İstanbul) — Burası mahkeme midir, mahkemede miyiz?

BİR MEBUS — Mahkemedir efendim.

NAFİ PAŞA (Halep) — Böyle keyfi mahkeme olmaz, mahkemeye gitsin.

ZEHRA EFENDİ (İstanbul) — Gazetecilerin birbiri arasındaki münazaatlarına burada bakılamaz. (Gürültü)

TARAYAN NALİ EFENDİ (Manastır) — Mademki Matbuat Nizamnamesi var, onun için bu evrak iade edilsin. Ait olduğu mercie havale edilsin. Kuvvei İcraiyeye tarafından... (Gürültü)

ARİF İSMET BEY (Biga) — 66 ncı maddenin tetkikini talep ederim. Kanun mucibince teklif olduğu halde müzakere tehir edilir, teklif reye konulur.

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Cürüm var, asayiş memleket ihlal olunuyor.

HÜSEYİN CAHİT BEY (İstanbul) — Eğer mevzuubahs olan gazeteler, Osmanlı tabiyetinde bulunan Osmanlı gazete sahiplerine ait olsalardı, tabii bu teklifi etmekte arkadaşlarımızın hakkı vardı.

O halde Hükümet, Matbuat Kanunu mucibince hareket ederdi. Çünkü mademki ortada bir iyi, fena, Matbuat Kanunu var, mademki o kanunda bir ceza tayin edilmiştir, o halde Hükümetin kanun mucibince takibatı kanuniye icrasına hakkı vardır. Bunun

için idareyi örfiye ilan edeceğiz, ondan sonra diyen refikimize karşı bu bizim vazifemiz değildir cevabını veririz. Böyle yapmak icap ederdi. Fakat bugün buraya getirilen, bizim nazarı dikkatimize konulan, bu mesele değildir. Unsuru muhtelifine arasına bir nifak saçamayacak söyleniyor.

İdareyi örfiye mi ilan edeceğiz? Bu, bizim vazifemiz midir? Yolundaki sözler mevkiinde değildir. Asım Efendi Hazretleri, bu sözlerin anâsırı muhtelifine arasına nifak saçamayacağını söylediler. Karolide Efendi, belki bir sehvi lisan olarak kimbilir ne gibi ahval dairesinde bir şey vukua gelmiştir dediler.

Bugünkü şu gazeteyi dinleyiniz : «Geçen gece Beyoğlu'nda tasvir eylediğimiz yamyamlıklar icra edilirken diğer bir nevi de İstanbul'da Validehanı önünde cereyan ediyordu.

Geçen gün akşamleyin, herkes gibi 3 Rum, açık tütün satarken zabıta, askeriyeye beraber bunları yakaladı. Bu askerler, Rum unsuru aleyhindeki bütün kuduzluklarını bu 3 şahsa karşı göstermeye niyet ederek elbiselerini, nameşhut bir vahşetle yırtarken tüfeklerinin kundaklarıyla dahi merhametsizce dipçikler vurmaya başladılar. Biçareler her ne kadar muhalefet etmeyeceklerini beyan ediyorlar idiyse de, kundak dipçikleri yağmur gibi üzerlerine düşüyor, kurtların yırtılmış şikârları gibi biçareler sürükleniyordu.

Halk bu yamyamlığa karşı protesto etmeye başladılar. Askerler ise, daha ziyade kudurarak vurmaya devam ettiler. Birçok adamlar bunları (Fevkalade hırsianmış askerin) elinden kurtarmak istediler. Fakat bunlar silahlarını ahaliye karşı çevirdiler ve onları tefrik etmeye cesaret eden vuracaklarını makamı tehditte söylediler.

Osmanlı silahlarının bu gürültüleri arasında bir hoca geldi ve bir taş üzerinde askere «Vurun gâvurlara!» diye bağırmağa başladı. Bu tehdidattan halk kaçtı ve biçare yakalananlar zabitanımızın vahşetinin darbei mezalimini ödemek üzere kanlar içinde götürüldü.

Zabitanın ve askerinin bu hareketine taassup denilmezse, biz başka ne isim vereceğimizi bilmiyoruz. Yoksa bir ihtilali tam arasında bulunup da herkes kendi sevki tabiiyesiyle kanunsuz, insaniyetsiz harekete serbest ise, başka.»

HÜSEYİN CAHİT BEY (İstanbul) — İşte size şunu sorarım, bu şey, nifak saçar mı saçmaz mı? Bunu bir kasap, bir Rum vatandaşımız okur da askere, Osmanlılığa karşı nefret duymaz da ne duyar, sorarım?

Şimdi söyleyiniz efendiler, Osmanlı askeri kuduz mudur? («Hâşâ» sadaları)

Osmanlı askeri yamyam mıdır? («Hâşâ» sadaları)

Bunu söyleyin, bizim yüzümüze karşı bunu söylemeye cüret eden bir adama daha nasıl Millet Meclisi sükût eder? Bu gibiler memlekettten def edilir, hükmü kanun yapılır. (Alkışlar)

REİS — İzahat kâfi mi efendim? («Kâfi» sadaları)

Mevzu ile alâkalı takrirler var, okuyoruz.

Riyaseti Celileye

Meclisi Mebusan, menafii Umumiyei Osmaniye aleyhinde neşriyatı bedhâhâne ve nifakı cüyânede bulunan ve namusu milliye ve heyeti muhteremei askeriye tecavüze cüret eden matbuat hakkında Matbuat Nizamnamei Cedidi tasdik ve ilan olununcaya kadar kavanini mevcude ve nizamnamei kadim mevaddı ile meni mazarratlarına acilen ihtimam olunması lüzumunun Makamı Sadarete tebliğine ve tezkerei Sadaretpenahinin Matbuat Encümenine havesine karar vererek ruznamei müzakerata geçer.

İzmir Mebusu

Nesim Mazliyah

Riyaseti Celileye

Bir kanun ahkâmı ahar bir kanun ile feshedilmedikçe cari olacağından, mevcut olan kavanin dairesinde icrayı muamele etmesi iktiza eder.

İfayı vazifesi icabından olan muamelatı Meclisi Mebusandan istizama ve binaenaleyh işbu Sadaret tezkeresini Encümene havaleye lüzum olmadığından, mevcut kavanin dairesinde ifayı muamele etmesi hususunun cevaben işarına karar verilmesini teklif eylerim.

Halep Mebusu

Ali Cenani

SEYİT BEY (İzmir) — Ali Cenani Beyin teklifi doğru değildir. istizan yoktur. Tezkerei Sadaretpenahiye okuyan benim. Tezkerei Sadarete istizan yoktur.

REİS — Takrirleri kiraata devam ediyoruz.

Riyaseti Celileye

Bu misillü lisanı tecavüz istimal eden eşhasın elde mevcut ve elyevm meri ve muteber bulunan Matbuat ve Ceza Kanunnamesi dairesinde icrayı mücazaatı Kuvvei İcraiye ait vezaiften olmakla, bu gibi umurun Meclisi Mebusan ile münasebeti olamayacağından o veçhile cevaben Makamı Sadarete tebligat icrası kararıyla ruznamei müzakereye geçmeli.

Bolu Mebusu

Abdülvahap

Bolu Mebusu

Şerafettin

ZEHRAP EFENDİ (İstanbul) — Evvelbeevvel mübahese bitti mi efendim?

REİS — Bitti efendim.

ZEHRAP EFENDİ (İstanbul) — Söz söyleyeceğiz efendim.

TALÂT BEY (Edirne) — Reye koyunuz efendim.

REİS — İzahatı kâfi gören elini kaldırsın... (Eller kalkar) Kâfi görüldü.

ZEHRAP EFENDİ (İstanbul) — Söz söyleyecek 50 tane mebus var.

REİS — Ekseriyet karar verdi, ekseriyete karşı söz söylenmez.

ZEHRAP EFENDİ (İstanbul) — Yoktur ekseriyet.

REİS — Meclisi Mebusanda ekseriyet yok demek haddini bilmemektir. Ekseriyet var.

ZEHRAP EFENDİ (İstanbul) — Ekseriyet yoktur demekten hiçbir vakit kimse men olunamaz.

TALÂT BEY (Edirne) — Riyasete karşı tecavüz ediyorsunuz.

REİS — Size söz vermiyorum. Daha söylerseniz hakkınızda icap eden muamele yapılır.

ZEHRAP EFENDİ (İstanbul) — Her şeyi yapabilirsiniz efendim. Söz istedik, sözümüzden düşmüyoruz.

MÜFİT BEY (Ergiri) — Meclisin kararı müstebidanedir, hatta, istipdadı ikmal etmek için, bizi kuvvei cebriye ile çıkarınız.

Evet, istipdadınızı âleme karşı ilan için asker getirip bizi kolumuzdan tutup atın dışarıya.

VARTEKES EFENDİ (Erzurum) — Bunun için söz söyleyeceğiz.

REİS — Söz verilmedi, ekseriyet karar verdi, kâfi görüldü, istemeyiz dedi, ne yapalım başka?

Ekseriyet var mı, yok mu bir kere bakın. Kâfi görenler ayağa kalksın... (Ayağa kalkarlar)

(Şiddetli alkışlar)

(«Sayınız» sadaları, Ekseriyet var, yok» sadaları, gürültüler)

VARTEKES EFENDİ (Erzurum) — Ekseriyete karşı söz isterim. (Gürültü)

REİS — Söz verilmez, devam ederseniz Nizamnamenin ahkâmını icra ederim. Ekseriyete karşı hareket eden mücazata duçar olacaktır.

VARTEKES EFENDİ (Erzurum) — Nasıl, ceza mı olacak?

ZEHRAP EFENDİ (İstanbul) — Bakalım daha ne nazariyeler çıkarılacak?

REİS — Takrirlerin okunmasına devam ediyoruz.

Riyaseti Celileye

Bu misillü lisanı tecavüz istimal eden eşhasın elde mevcut ve elyevm meri ve muteber bulunan Matbuat ve Ceza Kanunnamesi dairesinde icrayı mücazâtı Kuvvei İcraiye ait vezaiften olmakla, bu gibi umurun Meclisi Mebusan ile münasebeti olamayacağından ol veçhile cevaben Makamı Sadarete tebliğat icrası kararı ile ruznamei müzakereye geçilmesi.

Bolu Mebusu

Bolu Mebusu

Şerafettin

Abdülvahap

REİS — Bu kararı kabul ediyor musunuz? («Hayır, hayır» sadaları)

Reddolundu.

Takrirleri tekrar okuyoruz, birer birer okunacak, tekrar rica ederim. (Bu esnada Kengiri Mebusu Tefik Efendi ile Zehrap Efendi yanyana yekdiğerleriyle hiddetli bir halde konuşmaya başladılar.)

TEVFİK EFENDİ (Kengiri) — Rica ederim sununuz, bir defa daha takrirleri okuyacağız.

ARİSTİDİ PAŞA (İzmir) — Tefik Efendi, ne hak ile kavga ediyorsunuz? O da rey sahibidir, Riyasetin hakkıdır. Kendisi müdafaa eder.

SEYYİT BEY (İzmir) — Teklifleri veren zatlar, kendilerininkini birer birer okunmasını arzu ediyorlar. Bu cihetle biz de birer birer okuyacağız. Hangisini münasip görürseniz kabul ediniz.

REİS — En evvel okunanı.

(İzmir Mebusu Nesim Mazliyah Efendinin takririni tekrar okundu)

REİS — Kabul ediyorsanız ellerinizi kaldırın... (Eller kalkar)

İndirmeyin sayalım... Ekseriyetle kabul olundu, bitti mesele.

Bugünkü ruznamei müzakeratta birtakım izah var.

MURATYAN HAMPARSUM EFENDİ (Kozan) — Esami ile tayin olunsun.

REİS — Bitti efendim, men ediyorum sizi söz söylemekten, rica ederim dinleyiniz. Saat 7'ye geldi, kaidemizi tatbik etmek lazım geliyor, isterseniz devam edelim, isterseniz etmeyelim.

İnikada, teneffüs için bir saat ara veriyorum.

Hitamı Celse

Saat : 7.05

İKİNCİ CELSE

Bed'i Müzakerat Saat : 8.05

REİS : Ahmet Rıza Beyefendi

KÂTİPLER : Nesim Mazlilyah Efendi (İzmir), Seyit Bey (İzmir)

II. — EVRAKI VARİDE (Devam)

REİS — Ekseriyet hâsıl oldu efendim, devam edeceğiz.

2. — *Hazinei Hassai Şahâneye dair Sadaret tezkiresi.*

REİS — Tezkere kıraat olunacak.

Meclisi Mebusan Riyaseti Canibi Âlisine

Hazinei Hâssai Şahanenin itfai düyünü için istikraz, malumdan tefrik olunacak mebalîği hakkında henüz bir iş'ar vuku bulmadığı gibi, bir aylık muvakkat bütçe kanunu ahkâmına tevfikân Maliye Nezareti Aliyesince tahsisatı Seniyeeye tefrik olunan 55 bin küsur liradan mezkûra mahsuben avans olarak evvelce Hazinei Hâssaya ita kılınmış olan 170 bin liranın bir sene zarfında istirdadı zımında 14 166 lira tevkif edilerek mütebaki 40 500 lira için Rûsumat ve vilâyâta havale verildiği anlaşılmiş olduğu gibi, Hazinei Hâssai Şahaneye verilmekte olan muhassasat ve muayyenat bedelatının külliyyen kat'ıyla, tahsisatı Seniye olarak şehri 25 000 lira itası dahi Meclisi Umumice müzakere olunmakta bulunduğu neşriyatı vâkiadan müsteban olduğundan ve tahsisatı sâbıka ile masarifi hâzırai Hazinesinin tesviye ve idaresi müstahil ve bu yüzden tevellüt etmesi melhuz olan mahzuratin derecesi müstağni-i tizkâr olmakla beraber, Sarâyı Hümayunlarca teşebbüs olunan tensikati ciddiye ikmâl edilmezden şehri hâl için tefrik ve havale olunan 40 000 lira ile de idari maslahat kabil olmayacağından bahs ile itfayı Düyünü Hazine için intizar olunmakta bulunan teşebbüsât neticepezir oluncaya kadar sâlifüzzikr 170 000 liranın maa faiz senei hâzıra tahsisatından tevkif edilmeyip, lâakal 5 senede

takasiti şehriyeye taksimen tevkifi esbabının istikmaline müsaade itası Hazine-i Hassa-i Şahane Nezareti behiyyesinden iş'ar olunmuştur.

Sâlifüzzikr istikrazdan Hazinei Hâssai Şahane için tefriki esbabının istikmaline müsaade itası Hazine-i Hassa-i Şahane Nezareti behiyyesinden iş'ar olunmuştur.

Sâlifüzzikr istikrazdan Hazinei Hâssai Şahane için tefriki evvelce kararlaştırılmış olan mebalîğe mahsuben verilen mezkûr 170 000 liranın tahsisatı Seniyeden ayda 14 000 liranın tevfiiki suretiyle istirdadı takarrur etmiş ise de, Hazine-i Hâssaca doğrudan doğruya akdolunan istikrazata mahsuben mah - be - mah 5 000 liranın muhassasatı Seniyeden ifraz edileceği cihetle, zikr olunan 170 000 lira için her ay tevkif olunacak 14 000 liraya mezkûr 5 000 lira dahi ilâve olduğu takdirde baki kalacak miktar ile idarei maslahat mümkün olamayacağı anlaşılmasına ve mezkûr 70 bin liranın istifası için 5 sene müddet tayini çokça görünmesine binaen, Hazinei Müşarünileyhânın idarei hâzırası sektedar olmamak üzere meblâğı mezburun 3 seneye taksimen tesviyesi hususunun bir karara raptı, mütevakıfı himemi aliyeleridir efendim.

3 Rebiyülevvel 1327

ve 12 Mart 1325

Sadrazam

Hüseyin Hilmi

REİS — Muvazene Encümenine değil mi efendim? («Evet» sadaları)

Muvazene Encümenine havalesini arzu edenler ellerini kaldırsın... (Eller kalkar) Havale olundu.

III. — SUALLER VE İSTİZAHLAR

İstizahlar ve Cevapları

1. — *Kırşehir Mebusu Muharrem Hasbi ve Ali Galip Efendilerin; Hariciye Nezaretinde bulunacak zatın ikametine tahsis olunmak üzere satın alınan bir binanın, Hariciye Nazırı sabıki Tevfik Paşa uhdesine bilâ bedel, intikal ettirilmesi esbabına dair istizah takririne Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı. (1)*

2. — *İstanbul Mebusu Mustafa Asım Efendi ve rüfekasının; Hazinei Maliyece mübayaa edilmiş bulunan bazı mebaninin devri sabık müteneffizan ve ricalinin uhdei tasarruflarında bulunup bulunmadığına dair istizah takririne Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı. (2)*

(1) (2) Evveliyatı 34 ncü inikat zaptında.

REİS — İki istizahı tevhidten müzakere ediyoruz. Şimdi söz Maliye Nazırı Beyefendindedir.

RİFAT BEY (Maliye Nazırı) — 2 istizah var idi. Biri Hariciye Nazırı sabıki Tevfik Paşa konağı hakkında, Hazinei Celileden parası verilip de bazı kimselere verilen konaklara dair idi. Bu, Süreyya Paşanın konağı için İtalya Hariciye Nazırının Ayazpaşa'da vâki konak 19 bin liraya; müsafirini ecnebiyyeye mahsus olmak üzere mübayaa edilmiş ve 2 000 kûsur lira da masraf edilmiş, 21 bin kûsurdur. Muahharan 7 sene sonra Tevfik Paşaya temlik edilmiş. Şimdi arz edeyim :

Tabii malumu alileriniz ki, yeni bir Nazır gelir gelmez, her şeyi ihata etsin, bu kabil olamaz. Onun için benideniz geldiğim vakit, bunlar hatırıma gelmemişti. Bir gün, birisi para istemeye geldi. 44 bin bu kadar kuruş. «Bu ne parası?» diye sordum, Süreyya Paşanın konağı. 60 bin liraya alınmış, bunun bakiyesi kalmış. Bunun bakiyesi 44 bin kuruş veriniz dedi. Bu Süreyya Paşanın konağı biliyorum ki, firari İzzet'te. Bu nasıl olmuş? Bendeniz tamik etmek istedim. Bir komisyon teşkil ettim. Bunlar nerede, ne gibi şey alınmış da bazı kimselere verilmiş? Bu şey, gerek İstanbul'da, gerek vilayati Osmaniyyede neler varsa meydana çıkarmak üzere bir komisyon teşkil ettim. Bu sırada da Sadrı sabık Kâmil Paşaya da mübayaa edilen konağın bedeli Hazineden verilmiş, fakat nereden mahsup edilecek? Hazinei Hâssa tahsisatından mı mahsup edilecek? Bu meseleler birbirini velyedince, bu komisyon teşekkül etmiş, komisyonda vilayata telgraf çekmişti. Sonra istizah tezkeresi aliyesini aldım. Tevfik Paşanın konağı için baktık. Tevfik Paşanın konağı, 1310 tarihli tezkerei samiyede beyan olunmuş. Bunun Hazinei celileden müsafirini ecnebiyyeye misafirhane ittihaz edilmek üzere alınmış. 2 bin kûsur lira da masraf olmuş. 13 Temmuz 1313 tarihinde Hariciye Nazırı sabıki Tevfik Paşaya temlik edilmiş. Bu kadar bunu anladık.

HASAN FEHMİ EFENDİ (Sinop) — Bila bedel mi?

RİFAT BEY (Devamla) — Evet, bila bedel. 7 sene sonra Hariciye Nazırı Paşaya tefviz edilmiş. Parası Malsandığından verilmiş. İlaveten onları arz edeceğim. Parası, doğrudan doğruya, Hazineden verilmiş. Bunun gibi bazı zevata temlik edilmiş, verilmiş. Bazısının parası verilmiş. Hazinei Hassadan mahsup olunmuş. Bazısı da Hazinei Hassa namına olarak mübayaa edilmiş; fakat parası Hazinei Maliyeden

verilmiş; 3 türlü şey var. Bunların da nereleri olduğunu arz edeyim :

Merhum Ali Sait Paşanın hanesi 6 bin liraya mübayaa edilmiş, Balta Limanında Hasan ve Fuat Paşalar uhdesinde bulunan sahilhane de 13 bin liraya mübayaa edilmiş.

Ortaköy'de Mösyö Lorando'nun kerimeleri uhdesindeki sahilhane de 2 500 liraya mübayaa edilmiş.

Hayrettin Paşa sahilhanesi, 10 395 lira 5 kuruşa; İrgat Pazarında kâin Sadık Paşa Konağı 8 500 lira, bedeli tamiri 3 375 lira, yani 11 875 lira;

Üsküdar'da Sadrı Esbat Hüseyin Avni Paşa sahilhanesi 12 bin lira bedel ve 5 996 lira 31 kuruş tamir. Ceman 17 996 lira 31 kuruş.

Bunlar Selatini İzam için Hazinei Maliyeden iş-tira olunur.

AHMET MAHİR EFENDİ (Kastamonu) — Hazinei Hassadan mahsubu icra olunmuş mu?

RİFAT BEY (Devamla) — Hayır. Nişantaşında kâin Süreyya Paşa konağı. Bu da iptida Hazinei Hassa namına alınmış, 6 bin liraya ki, demin arz ettiğim vechile muahharan İzzet'e verilmiş idi. Bunların hepsinin parası Maliyeden verilmiş.

Kuruçesme'de Ethem Paşa sahilhanesi 9 492 lira bedel, 2 bin lira da tamiri ile 11 492 liraya mübayaa olunmuş, namı Hümayuna muamelei ferağiyyesi icra edilmiş.

İSMAİL EFENDİ (Gümölcine) — Parası?

TALAT BEY (Edirne) — Hepsini maliyeden.

RİFAT BEY (Devamla) — Çubuklu'da kâin Münif Paşa, İstanbulluoğlu Ovakim Efendi ile, Rusyalı Emrullah Beyin yalıları 10 200 lira bedel, 626 lira 9 kuruş masraf ile 10 826 lira 9 kuruş ile Hazinei Maliyeden alınmış Hidivi Mısır'a verilmiş.

Bebek'te Ali Paşa sahilhanesi 22 963 lira bedel ile Hidivi Mısır için Hazinece iş-tira olunmuş Numro Selase Kasrı Hazinei Celile namına mübayaa olunup, bilahara Ahmet Muhtar Paşa uhdesine verilmiş. 7 182,5 lira Lâleli'de Evkaf Nazırı Merhum Mustafa Paşa Haremi konağı, Nakibüleğrafı sabık Tevfik Efendiye tefviz olunmak üzere Hazinece alınmış, 3 bin liraya. Evkafı Mahluleden Fındıklı'da kâin sahilhane 820 liraya mübayaa edilmiş, Yaverandan Muhittin Paşaya verilmiş.

Yine Evkafı Mahluleden Zaptiye Nezareti karşısındaki hane, Emirzade Ferit Mehmet Paşaya tefviz olunarak, Hazinece mübayaa olunmuş, 2 bin lira. Cemil Beyin Nişantaşı'ndaki konağı, Efgani Seyit Cemalettin Efendiden Hazinece mübayaa olunmuş, İs-

tinye'de İran Sefiri sabıki Muhsin Han'ın sahilhanesi 7 300 liraya iştirak olunarak, Şerif Hüseyin Paşanın ikametine tahsis olunmuş.

Mirgûnda Ağa Hüseyin Paşa Sahilhanesi, Şerif Abdullah Paşa için Hazinece iştirak olunmuş, 4 900 liraya. Hariciye Nazırının konağı ile beraber bunların bedelleri 160 bin 783 lira 95 kuruş tutuyor. Şimdi bunlar Hazinece verilmiş, mahsubu icra edilmiş olan.

Beykoz'da Hazinei Hassa namına mübayaa olunan Abraham Paşa Çiftliği, 54 bin liraya. Bunun Hazinei Maliyece parası verilmiş; fakat tahsisatı seniyeden mahsubu icra olunmuş.

Mabeyni Hümayunu Müşiri Gazi Osman Paşanın konak ve yalısı 25 bin liraya alınmış, kezalik mahsubu icra olunmuş. Hamidiye Etfal Hastanesi civarında Avusturyalı Manikula arsası, bedeli 666 lira 87 kuruş, bunun da parası mahsup edilmiş.

Seraskeri sabıki Rıza Paşa uhdesindeki Şehzadebaşı'ndaki emlak 18 bin liraya alınmış ve bunun da da mahsubu icra olunmuş.

Sadri Sabıki Kâmil Paşanın Nişantaşı'ndaki konak bedeli 15 bin lira; onun da mahsubu icra olunmuş, Hazineden verilmiş.

İngiltere Devleti tebasından Corcis vereselinin Çöplüce Çiftliği 6 600 lira bedel ile, bedeli Hazineden verilerek, namı şahane ve muahharen şehzadeler hazeratı namına kayıtları tashi olunmuş. Bunlar Hazinece verilmiş mebalig olup, 119 bin lira ediyor; fakat muamele mahsubesi icra olunmuştur.

ŞÜKRÜ EFENDİ (Sivas) — Buradan pek iyi anlayamıyoruz.

REİS — Rica ederim müsaade buyurunuz.

YORGİ BOŞO EFENDİ (Serfice) — Herkes soruyor, istintak mı? Bu istizahta Nazır söyleyecek ki, herkes dinleyecek. İstizah bu.

RİFAT BEY (Devamla) — Kuruçesme'de Bahriye Nazırı Hasan Paşa sahilhanesi, 11 bin liraya alınmış; fakat henüz mahsubu icra olunmamış. Mecmuu 269 320 liradır; fakat bunun 119 266 lira 87 kuruşu mahsup olunmuş, 160 782 liranın henüz mahsubu icra olunmamıştır.

Hazinenin mevcut olan kaydına nazaran bunları buldum. Bunda birtakım daha var ki, Hazinei Hâssa namına olarak mübayaa edilmiş, bunların da tahsisatı Seniyeden mahsubu icra edilmesi tabii lazımdır. Çünkü İrade gelmiş, Hazinei Hâssa namına olarak mübayaa edilmiş. Bazı zevata temlik edilmiş, ve İradei Seniyesi çıkmıştır. Mahsubunun icrası unutulmuş. Birtakımı vardır ki, Hazinei Hâssa hesabına olarak mü-

bayaa edilmiş, fakat başkalarına temlik olunmuş. Mesela İzzet Paşa'ya verilen gibi. Bugün «ver» diyecek olursak, siz para vermediniz diyecek. Bunun için bunu da tahsisattan mahsup ettirmek için eğer isterlerse, Hazinei Hâssa'ya müracaat etsinler, alsınlar; fakat birtakımı var ki temlik edilmek üzere İrade çıkmış. Asıl mal sahibi, şimdiki mal sahibine ferağ etmiş. Parayı Maliye Hazinesi vermiş. Şimdi Maliye Hazinesi için ne tarafa müracaat edilmek lazımdır?..

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Evvelkine müracaat olunur.

RİFAT BEY (Devamla) — Evvelkine müracaat edilir ve edeceğiz. O da ona müracaat etsin. Uzun bir müddet olacak. Bunun için bir talimat yaparak, talimata bazı tafsilat vererek, Heyeti Vükelânın kararına ıktiran etmesi münaşip görüldü. Öylece bir tezkere yazdım; oradan gelecek cevap üzerine, bunun gibi taşrada olmak ihtimali olduğundan, onlardan da cevap alındıktan sonra, o komisyon vasıtasıyla bizzat verilmiş şeyler varsa, onlar da istirdat veyahut mahkemeye müracaat edeceğiz, veyahut sair teşebbüsatta bulunacağız. Bunun için tahkik edeceğim. İzahatım bundan ibarettir.

REİS — Söz, sahibi istida Mustafa Asım Efendi, İzmir Mebusu Seyyit Bey, Manisa Mebusu Şekip Bey ve Halil Beyindir.

TALÂT BEY (Edirne) — Müsaade buyurur musunuz? Kıraat olunan puslada Çubuklu'da Hidivi Mısır'a verilen Münif Paşa ve İstanbulluoğlu Ovakim Efendi yalısı.

RİFAT BEY (Devamla) — Geçende de arz ettim ki, vâkiâ Hazinenin kaydı vardır, defteri vardır, fakat bazı gazetelerin dediği gibi külliyyen kayıt yoktur demedim. Kayıt o kadar muntazam olmadığı için...

TALÂT BEY (Edirne) — Bir de efendim, İzzet Paşa'nın Galata'da aldığı Halil Paşa Hanının 3 bin liralık müterakim vergisi 350 lira ile âhare ait suretlerle kapatılmış.

RİFAT BEY (Devamla) — Şimdi bunlardan bir takım daha. Demin arzettiğim birtakım vergiler affolunmuş. Bu sırada mesela Ali Saip Paşa'nın 16.370, Hasan ve Fuat Paşanın 62 282 kuruş vergisi varmış. Bu misilli vergilerin yekûnu 40 bin lira kadardır. O komisyonun vazifesinde bunları da aratmak, bunları da yine eshabından arattırmak icap ediyor. Ona da teşebbüs ediyoruz.

ALİ GALİP EFENDİ (Karesi) — Bendenizin arzedeceğim şey, Hariciye Nazırı Tevfik Paşa'ya verilen konağın istirdadı...

REİS — Komisyona havale ettik diyor Nazır Beyefendi.

TALÂT BEY — (Edirne) — Komisyonun kararına intizar edelim.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Bursa) — Komisyona havale edilen şeyler, zannederim, tetkik olunup da muvafık olduğunu meydana çıkarmaktır. Nazır Beyefendi Hazretlerinin ifadesinden öyle anladım. O Tevfik Paşaya ihale olunan, sairlerine temlik olunan mahlûlâtın, bunların uhdelerinden nez'i için bir teşebbüs ister.

RİFAT BEY (Devamla) — Bunlar hakkında yapılacak muameleyi icra edecek, komisyondur.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Bursa) — Bir de o teraküm eden vergileri, buyurduğunuz miktarı senevî mi, yoksa 5 - 10 senelik mi?

RİFAT BEY (Devamla) — Yekûnu efendim.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Bursa) — Bir an geçirilmeksizin tahsiline teşebbüs olduğunun beyan buyurulmasını isteriz. Birtakımı da Hazinei Hâssaî Şâhânedan mahsubu icra olunmamış. O mahsubatının icrasına bed'olundu mu, olunmadı mı? Yoksa o da aylarla bir kanuna...

RİFAT BEY (Devamla) — Arz edeyim ki Kâmil Paşanın konağı bedelini bendeniz geldikten sonra 15 bin lirayı mahsup ettirdim. Şimdi bir 11 bin lira vardır ki, onun tetkiki ile nereden mahsup edileceğini müzakere ediyoruz. Bu suretle onu da mahsup edeceğiz.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Bursa) — Diğer mahsup olmak üzere verilenler?...

RİFAT BEY (Devamla) — Komisyon kararı ile olur. Şimdi arzettiğim gibi, birkaç yer olduğu için, komisyonun kararına talik ettim onun mahsubunu. İşte asıl 11 bin lira var, o da mahsup edilecektir. Vâkıâ ötekiler de mahsup edilecek, o muhakkak.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Bursa) — Hazinei Malîyenin muzayakasını bizden daha ziyade zatraliniz biliyorsunuz. Bunun için, vaktiyle mahsubunun icrasına başlanılmasını talep ederim.

REİS — Müfit Bey!

MÜFİT BEY (Ergiri) — Teşekkül eden komisyonun vazifesini ikmâl edeceğini veyahut bedelâtından tahsili teşebbüsünde bulunacağı sırada verilmiş olan emlâkin şimdiki kıymetlerinin de nazarı dikkate alınmasını bendeniz münasip görüyorum, onu teklif ediyorum. Çünkü işittiğime göre Mısırda Numra Selâse namına alınıp da Muhtar Paşa Hazretlerine verilen ve 11 bin liraya alınmış olan Sarayın Muhtar Pa-

şa Hazretleri tarafından 170 - 200 bin liraya satılmış olduğunu işitiyoruz. Şu kıymetlerin nazarı itibara alınması zannederim müasıptir.

RİFAT BEY (Devamla) — Müfit Beyefendinin hakkı var. Hattâ bendeniz, bunun böyle hatâ olduğunu Evkaf Komisyonundan bittecrübe anladım. Evkafta o vakitki değer ve kıymetiyle satılmak üzere tahtı karara almışlar. Evkafta olan muamelesine gelince, mesela 2 bin liraya alınmış, bir sene yahut o sene zarfında 5 bin, 6 bin liraya alınmış, şimdi ondan 5 bin, 6 bin lirasını istedikleri vakitte, o vakitki kıymeti ne ise onu vereceğiz. 2 bin lira idi, şimdi onu vereceğiz diyorlar. Bunun için onlar müşkülata tesadüf etti. Ondan biz de mütenebbih olduk. O şeyi ref'edeceğiz. Bugünkü kıymeti ya bize reddederler, yahut bugünkü kıymeti üzerinden bedelini verirler.

REİS — Bu izahatı kâfi görüyor musunuz?

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Kararın neticesine kadar kâfidir.

TALÂT BEY — (Edirne) — Bunun iki kısma taksim olmasını istiyoruz. Taşra ve merkez. Taşralarda olabilir ki, mesela Bağdat'ta böyle bir muamele cereyan etmiştir. Binaenaleyh herkes raporunu yapıp vükelâyaya vermek ve taşra kısmının da bir derecede yapıp raporunu vermek daha münasip olur.

RİFAT BEY (Devamla) — Hakkı alileri var Talât Beyefendinin. Komisyon için tavîn edilen meslek, Heyeti Vükelâca tasvip edildikçe, takip edip devam edeceğiz. Yoksa neticeye talik etmeyeceğiz. Evvelâ, mesela Hariciye Nazırının Konağından başlayacağız.

VASFİ EFENDİ (Karesi) — Bendeniz, efendim, bu meselede birçok konaklar alınmış verilmiş, bedeli gayet dîn olduğu halde, gayet fazla para ile ahiren teferruğ edilen zat tarafından satılmış. Şimdi bunların ahkâmı esasiyemize tatbiken aynen istirdadı lâzım gelir. Sonra bunlar teferruğ etmiş oldukları tarihten bu güne kadar, Menafii Umumîvei Milliyeye taalluk eder bir hak olduğu için, ücretinin de tahsili lâzım gelir (Tabii)

Bunu bütün rüfekayı kıram bilirler ve tasdik ederler. Bir kere bu icarları da nazarı dikkate almalı. Ondan sonra aynen talip olan...

REİS — Rica ederim dinleyiniz efendim.

VASFİ EFENDİ (Devamla) — Daha doğrusu, Gasıbı ahirinden istirdat ederek, aynen bu tarihe kadar işlemiş olan eciri misilleri tamamen istihsal lâzımdır.

Beyefendi hazretleri buyuruyorlar ki, bu bapta teşekkül eden komisyon birtakım tedabir ittihaz ediyor. Tedabir ittihazına lüzum yok. Bugün Mecelle elyevm mer'idir ve bitabi ilânihaye mer'iyeti matluptur. Bunun ahkâmına tatbiken aynen istirdat etmeli; fakat kat'iyyen bedeli istihsali cihetine gitmemeli. Eğer hîni teferruğunda, hîni gasbından şimdiye kadar bu gibi akarata bir vehm âriz olmuş ise, evvelki heyetten çıkmış ise, bunlar mükemmel olduğu suretle, hîni teferruğundaki heyeti hâzırlarının kıymeti takdir edilerek o suretle icap eden bedellerinin nazarı dikkatten dūr tutulmasını teklif ediyorum.

Heyeti muhteremeniz elbette bunu nazarı mütaalaaya alır.

ARİF İSMET BEY (Biga) — Bendenize kalırsa, bu icraata Hazine için bir lâyhâi nizamiye tanzimi icap eder. Nezaret bu lâyhâi nizamiyeyi tanzim etsin. (Gürültüler)

REİS — Efendim, izahatı kâfi görüyor musunuz?.. («Kâfi, kâfi» sadaları) Bu iş bitti efendim. İkinci işe gelelim.

3. — *Manisa Mebusu İlhami Efendinin; Manisa'da kırk bin lira değerli Kemer Çiftliğinin Hazinei Hassa'ca oniki bin liraya alındığı ve bu para halen Maliyeye ita olunmadığı cihetle bu çiftliğin istirdadı hakkında ne düşünüldüğüne dair istizahına Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı. (1)*

REİS — Nazır Bey! İkinci iş, efendim (Gürültüler)

RİFAT BEY (Maliye Nazırı) — Manisa Mebusu İlhami Bey tarafından Söke'de, İlyas Beyden alınan çiftlik hakkında izahat isteniyor. Aydın Vilâyeti dahilinde Söke Kazasında müteveffat Hoca Hoşyar Hanımdan mahlûl kalan yekdiğerine merbut Kemer ve Falçık çiftliklerinin bedeli Hazinei hâssanın Maliye Hazinesindeki matlubatından tesviye olunmak üzere münasip miktar bir bedel ile emlâki Seniyeye ilâvesi şeref sâdır olan İdarei Seniye iktizasından olduğu, 17 Teşrinievvel sene 1317 tarihli tezkirei samiyede emrû iş'ar olunmuş ve Hazinei Hâssa Nezaretinin 27 Teşrinievvel 1317 tarihli tezkeresinde mezkûr çiftliğin Şehzadegândan Selim ve Abdulkadir ve Ahmet ve Burhanettin ve Abdurrahim efendiler Hazeratı namlarına kaydolunmak ve müşarünileyhimden birinin irtihali vukuunda diğelerine intikal etmek üzere

muamelei tefevvüziyyesinin icrasıyla senedatı lâzîmenin tanzimi muktezayı İradei Seniyeden olduğu beyan olunmuştur. Keyfiyet Aydın Vilâyetinden ledel'istilâm cevaben varid olan 28 Şubat 1317 tarihli tahriratta mezkûr çiftliklerin mahlûl oldukları ve müstemilâtıyla beraber 20 bin lira değerinde buldukları ifade kılınmıştır. Muahharan Defteri Hakanî Nezaretinden vürud eden 11 Kânunuevel 1318 tarihli tezkerede İzmir Mahkemei Şer'iyesinden mu'tâ ve Fetvahaneden musaddak ilâmı şer'î mucibince mezkûr çiftliğin bilverase Hüsnü Melek Hanıma aidiyeti tebeyyün etmesine nazaran alelusûl mûmâileyhânın takriri ahz olunmadıkça Şehzadegâni müşarünileyhim namına senet itası mümkün olamayacağı dermeyan olunması üzerine keyfiyet Hazinei Hâssa Nezaretine iş'ar olunmuş ve Nezareti müşarünileyhâdan vârid olan 12 Mart 1319 tarihli tezkirei cevabiyede mezkûr çiftliğin bedeli ferağ olmak üzere 12 bin liranın tezahür edecek vârisi meşruuna itasıyla Şehzadegâni müşarünileyhim namlarına muamelei ferağiyenin icrası lüzumu ityan olunmuş idi. Bilahara Defteri Hakanî Nezaretinin 23 Kânunuevvel 1319 tarihli tezkeresinde müteveffât Hoca Hoşyar Hanıma iddiayı veraset eden Hüsnü Melek Hanım dahi 24 Nisan 1319 tarihinde Sakız'da bilâ vâris vefat etmekle, mezkûr çiftliğin mahlûlen canibi meriye aidiyeti iktisabı kat'iyyet eylemiş olduğundan, bedeli mukarreri bulunan sâhîfüzzikr 12 bin lira Defteri Hakanî Nezaretine ait olacağına ol veçhile muamelei mahsubiyesinin icrası ifade kılınmış ve keyfiyet Hazinei Hâssa Nezaretinin 11 Nisan 1320 tarihli tezkiresinde tasvip edilmiş ise de, Hazinei Maliyeye muamelei mahsubiye icra olunmayarak alâhâlîhî bırakılmıştır. Ahîren icra edilen tahkikatan müsteban olduğu üzere Defteri Hakanî Nezaretine ayrıca tebliğ olunan İradei Seniye üzerine mezkûr çiftliğin 4 Teşrinievvel 1322 tarihinde Şehzadegâni müşarünileyhim namlarına senedatı lâzimesi tanzim ve ita olunmuştur. Şimdi bu mahsup reddolunmamış. Bu, reddolunmamıştır. Defteri Hakanîye aittir.

REİS — Söz, Manisa Mebusu İlhami Beyindir.

İLHAMİ BEY (Manisa) — Bu İlyas Beyin zevcesinden mahlûl kalan çiftliğin kıymeti hakikiyesi iş'ar olunduğu veçhile 20 000 lira değildir, beher dönümü bir liradan ibaret olmak üzere lâakal 40 000 liradır. Binaenaleyh, evvelemirde bu cihetin tasrih buyurulmasını rica ederim.

Saniyen, 12 000 liranın verilmediği anlaşılıyor. Ve muamele-i kaydiye ve ferağiyesinin icrası bittabi

(1) Evveliyatı 36 ncı inikatta.

kanunsuz olduğundan, şu cihetin de Defteri Hakanî Nezaretine yazılmasını da rica ederim.

REİS — Buyurun siz.

HAŞİM EFENDİ (Medineî Münevvere) — (Gayet yavaş söylediğinden not lâyıkiyle tutulamadı)

Medine-i Münevverede bir hayratı var, dava etti ve Defteri Hakanide tasdik olundu bitti, sonra o çiftliği mezada çıkarmamışlar, bu hatunun hayratı icra olunsun.

ŞÜKRÜ EFENDİ (Sivas) — Zaten mahlûlâtın tabi olduğu usulü müzayede veçhile icra olunmamış. Binaenaleyh, muamele bâtıldır.

MÜFİT BEY (Ergiri) — Malumu âlileri olduğu üzere tapu ile teberru edilmiş olan bir mal istirdat olunamaz bunun yeniden tescil ve muamelei kanuniyenin icrasını talep eylerim.

Yalnız, ikamei dava olunabilir, fakat, yani bu tarika sülûk etmeden evvel Zâtı Şâhânedan istirham edelim, İrade buyursunlar, bu çiftlik yine iade olunsun, çünkü biz böyle ikamei dava edecek olursak 10 senede ikmal olunamaz, halbuki eminim ben, bunu Zâtı Şâhânedan istirham olunursa, bu istirhamı kabul ederler.

İLHAMİ BEY (Manisa) — Maksat, istidâyı hukuktur, ister kabul olunsun, ister olunmasın.

REİS — İzahatı kâfi görüyor musunuz efendim? (Kâfi, kâfi sadaları)

Kâfi görenler elini kaldırsın.

RİFAT BEY (Maliye Nazırı) — Defteri Hakanî Nezaretinin ciheti irtibatını bendeniz bilmediğim için, Maliye Nezaretine merbuttur zannediyordum. Fakat geçen gün Heyeti Muhtereme Sadarettan istizah etti, demek ki Nezarete irtibatı yok, Defteri Hakanîye ait olan bir şey.

REİS — Maliye Nazırı, «Maliyeye merbut değil» diyor. O halde Defteri Hakanîye soralım.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Müsaade var mı efendim? Maliyeye merbut idi, halbuki Meclisin verdiği karar ile Sadarettan sorulmasına Meclis bu merbutiyeti kabul etmediği beyan buyurdıkları surettedir.

Binaenaleyh, bunun merbutiyetini tayin edecek Kuvve-i İcraîye, Heyeti Vükelâdır. Mademki, oraya merbut olduğunu söylüyorlar, Heyeti vükelâyâ dair, bir Maliye Nazırı sıfatıyla kendilerine ait bir mesele olduğunu itiraf ediyorlar. Efendim, demek bunu talik edelim.

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Bu iyi.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Onun neticesine talikan tehir edelim.

REİS — Tahkikat icra edecekler, neticesini bildirecekler, üçüncü meseleye gelelim.

Vuku bulacak tetkikat ve tahkikat neticesine intizar edeceğiz, o şartla izahatı kâfi görüyor musunuz? (Kâfi kâfi) kâfi görüldü.

4. — *Kütahya Mebusu Cemal Bey'in, Temettü Nizamnamesi hilafına kadınlardan temettü vergisi alınması esbabına dair istizah tahririne Maliye Nazırı Rifat Bey'in cevabı. (1)*

REİS — Buyurunuz Rifat Beyefendi.

Rifat Bey (Maliye Nazırı) — Kütahya Mebusu Cemal Beyefendinin Kütahya halı tezgâhlarında çalışan inâsı ameleden alınan temettü vergisi istizah ediliyor. Temettü Nizamnamesinin 1 nci maddesi «Vilayet, Liva ve Kaza merkezlerinde ve nüfusu umumiyesi 2 000 den ziyade olan mahallerde bulunan erbabi ticaret ve sanat ve hırfette 3 ncü maddede mündemiç müstesneyattan mādâsı temettü vergisi ile mükelleftir, deniliyor.

Bunda zükûr ve inâs tefrik edilmemiş 3 ncü maddedeki istisnada ise «Tarafı Devletten idare olunan mekâtipte ve mezuniyeti resmîye ile açılan mekâtibi hususiyede ulûm ve sanayi ve elsine talim ve tedris edenler ve mekteplerin müstahdemini sairesi müellifler ve Kaza ve Nahîye ve Kurâlarda bulunan etibbâ ve cerrahlar ve bilumum baytarlar ve nisvandan olan kaabileler» istisna ediliyor. Demek ki, nisvandan olan, istisna edilmemek lâzım gelirdi. Bunun için biz inasdan olan ameleyle de şâmil olduğunu anladık. Mamafih, Şehremanetinden sorduk, İstanbul'dan alınmış. Bunun üzerine yine şey edilmedi. Maliye Nezareti evvelki zamanlarda o kadar muayene olmadığı için bununla hükmedemedi, Şûrâyı Devletten istizah etti, Şûrâyı Devlet tefsir etti, inasdan olan ameleden alınacaktır dedi. Bu esas üzerine onlardan da alınıyor. Yalnız bazı evlerde hizmetkârlık ediyorlar, ahretlik namıyla birtakım kızlar hizmetkârlık ediyorlar, bunları şimdi arayıp bulup bunlardan da temettü vergisi almak, bu biraz müşkül olacağı için, bendeniz inkılâbı ahirden sonra bazı yerlerde vuku bulan istilâma bu gibi ahretlik olarak ve maiyetlerini temin için ihtimal ki meccanen hizmet edenlerden temettü vergisi alınmasını diye Maliye Nazırının reyine talikan varidat muhasebesinden bir şey yazmışım, onu kabul ederek o yolda hizmetçilik - fakat aylıkla falan olanlar değil - yalnız ahretlik suretiyle istihdam olanlardan bir şey alınmaması, o vakit münasip görülmüş, yazılmıştı.

Mesele, bu. Eğer Temettü Nizamnamesi tadil edilir veyahut Patent Nizamnamesi icra olunursa o vakit ne yapılmak lâzım gelinirse yapılır.

CEMAL BEY (Kütahya) — Bu nizamname, 1323 senesinde vaz olunmuş ve mevki icraya konmuş, geçen sene kadınlardan hiçbir yerde temettü vergisi alınmadı, şu halde bu seneki kadınlara teşmil, mahzâ Nazır beyefendinin içtihadıdır. Temettü Vergisi Nizamnamesinin bir maddesinde « ticaretgâhların da, fabrikalarda müstahdem amele ile hususi hanelerde istihdam olunan hizmetkârlardan » diyor. On kuruş, yirmi kuruş, otuz kuruş, bu halde ahretlik falan gibi sözü olmadığı gibi tekmil evlerde bulunan kadın hizmetkârlardan da şu suretle temettü vergisi alınmaktadır.

Saniyen bu temettü vergisi, mademki ahali üzerine bir vergi tarh ediliyor, şimdi Meclisi Mebusan müctemidir. Bu nizamname tasdik olunmamıştır, bunun mevki tatbik konulması muvafık değildir. (Hayır sadaları)

Diğer nizamnameler gibi değildir, çünkü vergi alınmasına dair bir nizamnamedir. Diğer nizamnameler gibi değildir. Ahaliden vergi alınmasına dairdir.

RİFAT BEY (Maliye Nazır) — Efendim, bu Temettü Nizamnamesinde birçok tâdilat oldu. Ol Temettü Nizamnamesi, yalnız mütemetin tahsisatı seneviyelerinin % 30'u veyahut 50 si nisbetinde bir vergi alınmaktan ibaretti.

Patent nizamnamesi, bu da Vergi Nizamnamesi dahilinde bir satırdan ibarettir, bunu bir nizamname haline koyup mümkün olduğu kadar patent şeyine de tahtip edebilmek için bu nizamname yapıldı, Rumelinde itina edildi, mevki tatbik konuldu, fakat ekser yerlerde konulmadı. Meselâ 10 kuruş çıkar için vergi var, bir dükkânda çıkar, 10 kuruşla mükellef oluyor, o dükkânın sahibi 60 kuruş vergiye tabi. Bu yolda bunun önünü almak için haddi asgari tayini münasip görüldü.

(Haddi asgar tayininde Kazalarda 22,5 kuruştan aşağı olan, yani 7 500 kuruştan aşağı olan emlakın kıymeti 7 500 kuruş, Vilâyetlerde 30 000 Liva merkezlerinde 15 000 itibariyle bu suretle bir haddi asgar yapılmış, bu haddi asgari Şurayı Devlet te kabul etti, vilayata tebliğ olundu bunda da birtakım müşkülât çıktı,

Meselâ, Kazalarda 7 500 kuruşluk bir yerde oturan 22,5 kuruş veriyor. Bu en büyük bir Nahiye demek. Bir kazada, sonra bir de 15 000 kuruşluk bir yerde oturan, o da 22,5 kuruş veriyor. Bundan

birçok şikâyetler olundu. Sonra, Heyeti sâbikai Vükelânın programında İradei Seniyesi icra olunanlar hükümsüzdür sözü üzerine bunun hükümden ıskatını talep ettiler o keşmekeş şeyi hâlâ devam ediyor, pek mahdut ancak Rumeli vilâyâtında mevki tatbik konuldu, umumiyet üzere konulmadı. Muhtacı tadil olduğu muhakkaktır, fakat tadile cesaret edemiyoruz, çünkü bizim için bir patent vergisi vardır. Eğer patent vergisi almayacak isek, temettü bizim için muzırdır. Kendi tüccarımız hariçten gelen tüccarla rekabet edemiyor.

Biz kendimizden alıyoruz, ecnebilere alamıyoruz, onun için eğer biz bu nizamnameyi ısrar eder de tadil edersek, falan edecek olursak, yine hayırlı iş yapmış olmayacağız. Bunu Bâbîâliye bidayeti İnkılâpta yazdık, süfera ile icabettiği veçhile Hariciye Nezaretince bu muhavere edilsin, patent vergisi esasen kabul edilmiş, ufak bir meseleden dolayı 20 - 30 seneden beri tehir olunmuş, bunun önü alınsın, patent vergisini alalım, bu halen bir neticeye de iktiran edemediği cihetle, bendeniz Temettü Vergisi Nizamnamesini tadil etmeyi abes görüyorum.

Mamafih, o yapıncaya kadar Temettü Vergisi Nizamnamesinin, bu da tamamıyla kabili tatbik olmadığını itiraf ederim.

Eğer o tensip buyurulursa, patent vergisi muahharen yapılmak üzere şimdilik bir Temettü Vergisi Nizamnamesini pek çabuk yaparız. Efendim, bu nizamnameyi icra eden yerlere aynı bir nizamname daha tentip edilmişti, arz etmişim. Ağnâm Nizamnamesi iki talimatı havidir. İcra edebilen yerler, şimdiki nizamnameyi icra...

CEMAL BEY (Kütahya) — Nizamnamenin 3 ncü maddesinde (Tarafı Devletten idare olunan mekâtip ve mezuniyeti resmîye ile açılan mekâtipi hususiyeye de ulûm ve sanayi ve el sine tedris ve talim edenler ve mekteplerin müstahdemini sairisi, mükellefler ve Kaza ve Nahiye ve Kurâda bulunan etibba ve eczacılar ve bilumum baytarlar ve nisvandandan olan kaabileler.. Müstahdemin meyanında 300 kuruştan dún aylığı olanlarla, sinni 15'ten dún olan bilumum işçiler temettü vergisinden müstesnadır. Fakat bunlardan diğer bir ticaret ve hizmet ve hırfatlı olanlar ona mahsus vergi ile mükellef tutulurlar).

Kütahya'da halı fabrikasında işleyen amele, kızlardır. 12 - 13 yaşında birtakım kızlardan ibarettir. Onlar da mükelleftir demek isteniliyor. Bunun da izahını talep ederim.

RİFAT BEY (Maliye Nazırı) — Efendim, zamanı sabıktan bahsetmeyi istemiyorum. Fakat bizdeki bu gibi istisnalar daima yapıyor. 1318 senesine kadar birtakım ticaretgâhlarda bulunan amele-den vergi almak nasip olmadı. Taşra memurları onları sıkıştırdığı vakit, İstanbul'a müracaat ederler. İstanbul'dan bir emir gelirdi. Bunlara dokunmayın, biz burada uyuşacağız diye. Bazısından alınırdı, bazısından alınmazdı. Bu keşmekeş 1318 senesine kadar devam etti. Bazı kumpanyalar ve şirketlerin müstahdemini hakkında nihayet 1318 senesinde Meclisi Vükelâca bir karar verilmişti. Bunda 300 kuruştan aşağı olan müstahdeminden birşey alınmasın. Ve 300 kuruştan yukarı olanların 300 kuruşu müstesna tutulan. Küsurundan % 40 kendilerine medarı maişet olarak terk olunsun ve 318 senesine kadar ne kadar temettü vergisi varsa hepsi alındı. Sonra bu Temettü Nizamnamesi yapıldığı vakitte o karar mer'iyül icra idi. Ve 300 kuruştan aşağı kaydı imtiyazlı şirketlere aittir. Hariçte olanlara şamil değildir.

Mamafih o şirketler de memnun olmadı. Çünkü diğer taraftan o şirketlerin 5 000 kuruş aylığı olan bir direktöründen 3 000 kuruş vergi alınmak lâzım gelirken, hariçte onun muadili bir hizmette bulunanlardan birşey alınmadı. «İmtiyaz verdinizdi, nerede kaldı» diye ona da memnun olmadılar. Yani bu hiçbir tarafı memnun edemedi. Bazısı sınıfı amele-ye teşmil ediliyor, bazısı edilmiyor. O 300 kuruş hakkı 1318 senesindeki karardan bâhis olarak yalnız imtiyazlı şirketlere münhasır kaldı. Bildiğim ne ise onu söylüyorum.

CEMAL BEY (Kütahya) — Böyle âdilane olmayan nizamnamenin behemehal tadilini talep ederim. Çünkü bazı vilâyetlere teşmil ediliyor, bazı vilâyetlere teşmil edilmiyor.

RİFAT BEY (Devamlı) — Bendeniz Meclisi onu söyledim. Bildiğim hakikat ne ise onu söylerim. Âliye, Heyeti Muhteremeye karşı hakikat ne ise

MÜFİT BEY (Yanya) — Mevcut Nizamnameye Şûrâyı Devletin tesciline nazaran tabii şimdi okudukları gibi, kadın ameleden de 15 yaşını tecavüz edenlerden bu temettü vergisinin alınması lüzumu zaruri oluyor. Fakat Maliye Nezaretinin ahretliklerden vergi alınmaması suretindeki içtinadını bendeniz musip görüyorum. Çünkü ahretlik bizde evlatlık dahi tabir bulunduğu surette küçük çocuklar evlere alınır, onlara hizmetçi muamelesi yapılmaz, infak ve iâşe olunur. Talim ve terbiyeleri de icra edilir.

Hattâ büyüdükten sonra evlat muamelesi dahi yapılarak, hattâ teahhül dahi ettirilerek harice çıkarılır. Binaenaleyh; bunlar hizmetçi makamında tutularak tabii teklif olmamak lâzım gelir.

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Bir kanunun, umumî meşmûliyeti lâzım gelir. Maliye Nazırı Beyefendi Hazretlerinden işittik ki bazı yerde icra olunuyor, bazı yerde icra olunmuyor. Bazı vilâyatta icra olunsun, bazı Vilâyatta icra olunmasın, bu, kanuna yakışmaz, bir. İkincisi; temettü vergisi demek, o vilâyette, o toprakta ticaretle, sanat icra edip kendisi doyduktan sonra kazancından alınan temettü vergisi ayrı bir vergi demektir. Bir konoakta bir efendiye hizmet ile, akvât-ı yevmiyesini infak ile çalışan bir uşağa, bir hizmetçiye temettü vergisi caiz değildir. Niçin? O konakta o 60 kuruş ile bir uşak olmakla, o efendinin işini görmekle meşgul olan bir çocuğa, bir hizmetçiye sen temettü vergisi ver demek, şânı millete yakışmaz. Bir adama 150 kuruş, 200 kuruş diye bir had tayin etmeli. O had daire-sinde temettü vergisi vermellidir.

Üçüncüsü; temettü vergisi hususi olamaz. Bu toprakta ahzu itâ edenler, mileli ecnebiye misafir-lerimize Maliye Nazırı Beyefendi Hazretlerinden tekit etsin, evvelki yazdığı Bâbîâlîce kanuniyeti Meclise gelsin. Meclise gelmek şerefini görmekle müşerref olalım.

ARİSTİDİ PAŞA (İzmir) — Söz halı meselesinden açıldı. Bendeniz de onu arz edeceğim. Şimdi Sivas'ta halı yapılıyor efendim ve memleketimizin en başlıca mahsûlâtındandır. Yani mahsûlâtı sanaiyesindedir. Sivas'ta halı yapılıyor, bunlarda işleyen ekseriye kız çocuklarıdır. Kız çocukları demekle zannolunmasın ki öyle 20 ilâ 25 yaşındaki kızlar fabrikaya gitmezler. Çünkü âdap ve ahlaka manidir.

Üç yaşında çocukları çok gördüm bendeniz, nihayet 15 yaşlarında. 15 yaşlarından sonra fabrikaya gitmezler. Âdâtı mahalliye manidir. Bu tezgâhlarda bin düğüm kırk parayadır. Bunun için en küçükleri günde ancak 20 para alırlar. Kırk para 2 kuruştan ziyade alınmaz. 8 000 düğümden ziyade yapmak imkânı yoktur. En mahirleri 2 kuruşa kadar alırlar. Bunlar da zaten Anadolu'da sanayi, ticaret olmadığı içindir. Biçareler vallidelerini dahi beslerler. Halıcılık sanatı tammüm edeli, ahali, bundan pek çok istifade etti. Son günlerde bir temettüname, Temettü Kanunnamesi meydana çıktı. Bunun için geldiler, hanelerde, fabrikalardaki bu çocuklardan temettü istediler. Bu çocuklar ağladı, sızladılar, Günde 20 para

alıyoruz, kimimiz kırk para, size ne verelim? Dedi-ler iki kanun böyle yapıyor. Binaenaleyh biz isteriz. Halbuki bunu bilmeli iki o fabrikada asıl halıcılık eden fabrikatör temettü vergisiyle mükelleftir. Vâkiâ o fabrikanın amelesiyle mükellef ise de, o halı-ya taalluk edenler değil. Yazıcısı, hammalı, diğer suretle hizmetçiler veriyorlar. Ancak bu da bir meseledir ki o halının ticaretinden vergi alınıyor. Sahibinden bir vergi alınıyor. Sonra tekrar onu işleyen kırdan da bir vergi alınması câ-y-i mülâhazadır. Mamafih biz orada dedik ki, bu muvafıkı akıl ve hikmet değildir. Muahharan tehir edilmişti.

Binaenaleyh; şu sarahatı kanunıyeye göre bu verginin katıyen alınması lâzım gelmez. Çünkü vere-remez, eğer bunu mükellef addedersek, birçok tezgâhlar kapanır. Bu kapanmakla sınaatı mahalliyeye kullî hâle verir.

İkincisi, efendim, Nazır Beyefendi buyurdular iki elimizde iki türlü nizamname var. Birisi eski temettü nizamnamase, ikincisi de yeni temettü nizamnamesi. Usulen yeni nizamname çıkınca eskisinin hükmü fesholunur, fesh olunmak lâzımdır. Çünkü eskisinin mütemmimi olarak neşrolunmamıştır. Yeni tatbik olunmak üzere çıkarılmamıştır. Fakat Nazır Beyefendi buyurdular ki vilâyâtın bazısında yenisi caridir, bazısında eskisi. Şu halde anlaşılıyor ki, iki türlü nizamname vardır. Yani hakiki hiç kanun yok demektir. İki kanun var demek, hiç yok demektir. («Doğru» sesleri)

Binaenaleyh; bendeniz teklif ediyorum ki ahali-mizin halkımızın mizacına, ahlâkına muvafık bir temettü nizamnamesi meydana çıksın. Kabilî tatbik olabilsin, bunu teklif ediyorum. Bir de şimdiye kadar Maliye Nezaretinden vâhidi kıyâsi olmak üzere her ne suretle olursa olsun hiç birisinde isabet görülmemiştir, tatbiki kabil olamamıştır. Meselâ sınıfa taksim etmiş, demiş ki; meselâ Kazada ticaret eden, farz ediyorum, 20 kuruş versin. Livâda ticaret eden, 40 kuruş versin, merkez Vilâyetteki 60 kuruş versin. Yani Kaza, Livâ, Vilâyet itibariyle versin. Halbuki bu, Vilâyet dahilinde. Çünkü bizim memleketimiz bunu bilmeli ki ticaretin, ehemmiyeti itibariyle bir taksimatı mülkiyeye tâbi tutulmamış. Meselâ vaktiyle esasen Sivas merkez ittihaz itibar olunmuş, asıl merkezi ticaret Tokat'tır, Amasya'dır. Tüccar Sivas'ta yoktur, hattâ onlar da bazı Kaza vardır ki ticareti merkezi Livâya da faiktir. Çünkü Kazada ticaret eden adam yalnız 20 kuruş veriyor. O ticareti livâda eden ise 60 kuruş veriyor. Bu da

hak değil doğru değil. Bu yeni yapılan nizamname-nin pek çok nevâkısı vardır. Yani halkımızın miza-cına muvafık değildir. Ticaretimize muvafık bir ni-zamnamenin tanzimi lâzımdır.

RİFAT BEY (Maliye Nazırı) — Eğer onlara temettü vergisi tahmil olunursa, sufiistimal ediyorlar. (İşitilmedi) O halde onlar temettü vergisiyle mükellef değildir. Elbette onun müsebbipleri hakkında takibat icra ederiz. Bir de iki kanun meselesi var. İki kanun meselesi, filvaki kanunsuzluktur; fakat birinci kanun da kabilî tatbik değildir diyorlar. Yani birinci kanun, bu defa verilen; evvelki kanun da zaten mefsub. O halde idarei maslahata bırakmak lâzım gelir. Bizi her vakit, her yerde bağlayan bütçedir. Çaresiz olarak bir nizam yapıp da Heyeti Muhteremenizin, Heyeti Muazzamanızın tasdikine iktiran edinceye kadar ya temettü nizamnamesi, yahut her ne olacaksa evvelden beri mevcut olan idarei maslahata müracaat edeceğim. Caiz değil, üç, dört bin verilecek.

Efendim, mesele, halıcılığın terakkisi için karar ittihazını mucip bir mesele olsa idi bu bapta memleketimizin menabii serveti noktasından pek çok şey söyleyebilirim. Fakat mesele, halıcılık eden kadın-lardan temettü vergisi almamak meselesidir. Bu da kanuna değil, Şûrâyı Devlet'in tefsirine müstenit olduğunu söylüyor.

ABDULLAH AZMÎ EFENDİ (Kütahya) — Bu tefsiri görmek isteriz, okunmasını teklif ediyorum. Zira iş, tefsir şeklinde midir, yoksa ayrıca bir karar şeklinde midir? Bunu her halde görmeliğimiz lazımdır.

REİS — Okunmasını istiyor musunuz efendim? («okunsun» sadaları.)

RİFAT BEY (Devamla) — Tefsiri okuyorum efendim.

Şûrâyı Devlet Maliye Dairesinin 1929 numaralı Mazbatası suretidir :

Maliye Nezaretinin 7 Recep 1326 tarih ve 1125 numaralı tezkeresi, 8 Recep 1326 tarihinde Şûrâyı Devlete havale buyurulmakla Maliye Dairesinde kiraat olundu. Mealinde nisvandana bulunan kaabilelerin vergisinden istisnası, nizamnamesinde tasrihen zikredilmiş olup, fakat sair sanat ve ticaretle me'lûf olan ve fabrika ve darüsmalarda çalışan taifei nisanın temettü vergisiyle mükellefiyetleri icap edip etmeyeceği bazı mahallerden istizaf olunması üzerine Dersaadette modistralık veya suveri ahrâ ile icrayı sanat eden nisvandana belediyelerce esnaf resmi alınıp alınmadığı

Şehremanetinden istizah olunarak alınan cevapta; tarifesi mahsusası mucibince birinci sınıfta bulunan modistralara 200 ve ikinci sınıftakilere 100 ve kalfalarına 15 ve çırağına 10 ve Tütün Rejisi İdaresinde müstahdem inâsı ameleden 15 yaşına kadar olanlara 10 ve ondan yukarı olup da 15 kuruş yevmiye alanlara 25 ve yevmiyesi 15'ten fazla olanlara 70 kuruşluk esnaf tezkeresi ita edilmekte olduğu gösterilmiş ve nizamnamei mezkûrun birinci maddesinde Vilâyet ve Liva ve Kaza merkezlerinde ve nüfusu umumiyesi 2 000'den ziyade olan mahallerdeki erbabı ticaret ve sanat ve hırfetten 3 ncü maddede mündemîç müstesneyattan mâdâsı vergi ile mükellef olduğu musarrâh ve 3 ncü maddede ise yalnız nisvandan olan kaabileler vergiden istisna edilmiş olmasına ve birinci maddede erbabı sanat ve hırfet tabiri mutlak olarak zikrolunduğu gibi, zaten Dersaadet'te ticaret ve sanatta meşgul olan ve fabrika ve darüssinâalarda çalışan taifei nisâ esnaf tezkeresiyle mükellef bulunmasına göre taşradan dükkân küşadıyla modistralık veya diğer suretle icrayı sanat eden ve fabrika ve darüssinâalarda maaş ve yevmiye ile çalışan nisvânın dahi nizamnamenin tayin ettiği derecata göre temettü vergisiyle mükellef tutulmaları muvafık nizam olacağı beyanıyla istizanı keyfiyet kılınmış ve nizamname de musarrâh müstesneyattan mâdâ erbabı sanat ve ticaretin temettü vergisiyle mükellefiyetleri tabii bulunmuş olmakla, ol veçhile ifayı muktezasının Nezaretî müşarünileyhâya havalesi tezekkür kılındı. Ol bapta...

ARİSTİDİ PAŞA (İzmir) — 15 yaşına kadar olanlar yok.

REİS — (Aristidi Paşaya hitaben.) Rica ederim sözünü bitirmedî Nazır Beyefendi.

ABDULLAH AZMÎ EFENDİ — Görülüyor ki bu bir tefsir değildir. Halbuki modisterlerden esasen hilâf-ı kıyas olarak alınmıştır. «Hilâf-ı kıyas olarak sabit olan bir şey, zaten saire makis olamaz» kaidei umumiyesi, bu bir tefsir değildir. Adeta kıyas ile ittihaz edilmiş bir karardır. Bir kanun da değildir.

Binaenaleyh bu, gayri kanuni olarak alınmış demektir.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Nazır Beyefendi diyorlar ki nizama muhalif olarak 15 yaşından dün olanlardan vergi alınmakta ise mucibi mesuliyettir. Bunu men'edeceğiz. Bu, pek muvafıktır, yalnız rüfekayı kiramdan bazıları bu nizamnamenin tadilinden bahsediyor. Nazır Bey de nizamnamenin ahvali mahalliyemiz itibariyle kabili tatbik olmadığını bildiriyorlar. Ancak bu ahvala rağmen bendeniz de bu

nizamnamenin tadili taraftarı değilim. Ve zannederim ki rüfekayı kiram, bu noktayı nazarı dikkate alırlarsa, hiçbiri tadil taraftarı olmaz. Ancak Nazır Beyin ifadesinden anlaşılıyor ki temettü vergisi nizamnamesi sırf tebaa-i Osmaniye hakkında caridir. Belki ticaretimizin rekabetine mani, ticaretin terakkisine de manidir. İnkılâbı ahirimizden beri Hükümeti Osmaniye'de bir kanunu muntazam dairesinde hareket etmekte, bütün bu muamelât bu surette cereyan etmekte olduğundan dolayı umum düveli muazzama ki rehberi hareketleri adli haktır ki tabiidir ki memaliki Osmaniye'nin muhibbidir. Dostu olmak itibariyle terakki ticaretimize lazım gelen teshilâtı göstermeyi kendileri de hak ve adli noktai nazarından kabul edeceklerine emimim.

Bu cihetle, patent nizamnamesinin teşrii tanzimi hakkında Nezaretten vukubulan teklifin te'kidini en eslem olan bir tarihtir. Zira bu suretle memleketimiz müstesneyattan kurtulacaktır. Malumuâlinizdir ki esasen imtiyazat iki kısımdır. Bir kısmı imtiyazatı iktisadi, bir kısmı imtiyazatı adlidir.

Arz ettiğim gibi muhibbimiz olan düveli muazzamanın civarımız düveli ecnebiyenin maksadı. İnkılâbı hayrımızdan biri Memaliki Osmaniye ticaretinin teves-süünden kendileri de menfaattar olacağı için, buna teshilât irae etmesidir.

Bundan bendeniz hem tereddüt etmem ki mucip bir surette müracaat vukua gelecek olursa düveli ecnebiye tarafından kabul edilecek muvafakat olunacaktır. Bunun için nizamnamenin tedvirinden ise belki patent nizamnamesinin mevkiî tatbiki vazının teşrii hakkında vukubulan müracaatın tekidini talep ederim. (Alkış)

MEHMET VEHBİ EFENDİ (Konya) — Efendim, esas mesele, halı dokuyan kız çocuklarından temettü resmi alındığından bahsolunuyor. Kadınların ne kadar aciz ve biçare olduğu cümlemizin malûmudur. Hatta cümlesinin erzakı babaları, kocaları veya hut biraderleri üzerine lazım gelir. Bunun için, kadınlar için ticaret cemi-i zamanda zarureten tecviz olunmuştur. Zaruretsiz olarak onlar için hariçte ticaret etmek ihtimali yoktur. Şu halde esas itibariyle bunlardan temettüat almak caiz değildir. Nerede kaldı ki 10-14 yaşında çocuklardan. Bununla beraber Aristidi Paşa buyuruyorlar ki alınmak lazım gelse iki cihette alınmak lazım geliyor. O da varit değil. Eğer halı dokumayan adam dokuttuğu halının vergisini vermekle amelenin vergisini vermiş olacak. Cemi amele de her yerde böyledir. Bu suretle varit değildir.

Arz edeceğim şu cihet ki, bu efendi biraderimin buyurduğu gibi, her ne işe onun süratı icrası matlubumuzdur. Ne yolda olmak lazım onu düşünüyorum. Lazımsa teklif ediyorum ki derhal yapılmalıdır. («Reye, Reye.»)

ŞÜKRÜ EFENDİ (Kastamonu) — Reis Beyefendi patent hakkında söz veriyorlar mı?...

REİS — Evet, onu soruyorum kendilerine.

RİFAT BEY (Maliye Nazırı) — Paten Nizamnamesi hakkında birşey soruyorlar. («İşitilmedi.»)

Düveli muazzama da, elbette bize müsaade ve muavenet edeceklerdir. Ümidimiz pek vasidir. Fakat henüz öyle bir netice elde edilmemiştir. Teşebbüsatta bulunacağız, fakat icabı zamana göre çalışacağız.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırıkkilise) — Takibat tesni edilmek üzere izahat kâfidir.

REİS — Takibat icra edilmek üzere bu izahatı kâfi görüyor musunuz?... (Eller kalkar.) Kâfi görüldü, dördüncü şeye geçelim.

5. — *Zor Mebusu Hızır Lutfi Beyin; memurini mülkiye mazuliyet maaşı kararnamesinin üçüncü maddesine muhalif olarak Maliye Nezaretinden müstafi Ziya Paşa'ya mazuliyet maaşı tahsis edilmesi esbabına dair istizah tahririne Maliye Nazırı Rifat Beyin cevabı. (1)*

REİS — Buyurun Rifat Beyefendi.

RİFAT BEY (Maliye Nazırı) — Maliye Nazırı Ziya Paşaya bu müstafi vükelâyâ maaş verilmesi Mazulin Sandığının Nizamnamesindedir. Halbuki evvelden beri cereyan eden usul ki, henüz tadil olunmamıştır. Vükelâyı ve hattâ Vüzerayı Tekaüt Sandığı, mazuliyet maaşından mahrum ediyor. Onun için Maliye Nezaretinden, Hazine tahsis olunmak evvelden beri âdet olmuştur. Hattâ Reşit Akif Paşaya Maliye Nazırı esbakı Ragıp Bey'e de 10 bin ve 7 500 olarak Hazine tahsis olunmuştur. Bütçede bu suretle maaş tahsis olundu. Fakat Maliyeye, Hazineye geldi. Bendeniz cevap verdim. Bunların bu suretle maaş tahsisi mesela Vükelâdan birisi 20 sene hizmet etmiş buna da 10 bin kuruş veriliyor. Bir tanesi 40 sene hizmet etmiş ona da 10 bin veriliyor. Eğer rütbesi Bâlâ ise daha aşağı veriliyor. Onun için bir kanun olmak üzere bunu Tekaüt Sandığına devredelim Bir de muhassas olan maaşları tetkik olunsun. Oraca, Şûrâyı Devletçe bir kanun yapılsın. Oradan tabii Heyeti Muhteremenize arz olunacaktır.

(1) Evveliyatı 39 ncu inikat zaptında.

Oradan tahsis olunsun diye cevap yazdık. Ve evvelce, yani bendeniz gelmezden evvel tahsis olunan maaşlar elyevm verilmekte ise de, bendeniz geldikten sonra tahsis olunan maaşları vermedim. Şûrâyı Devlete gönderdim, Sadarete yazdım. Şimdi Şûrâyı Devlet bir kanun yapacak, o kanun Heyeti Muhteremenizin tasdikine iktiran ederse, ne yolda verilmek lazım gelirse verilecek.

Şimdi Ziya Paşa müstafi olsa bile esbabı sıhhiyeden dolayı istifa etmiştir. Zannedirim ki, Maliye Nezaretinin ahvalini bilenler bir Maliye Nazırı 6 ay bile dayanamaz, nerede kaldı hasta olması. Buna imkân yoktur. Ne ise, mamafih bu tahsis olunmamıştır. Muallak bırakılmıştır. Yalnız evvelce tahsis olunan veriliyor ki, onları da bendeniz Babıaliye yazdım. Marttan itibaren verilmeyecek.

HIZIR LÜTFİ BEY (Zor) — Ziya Paşa Hazretlerine tahsis olunan mazuliyet maaşının hiçbir usul ve kanuna müstenit olmadığı sarahaten beyan buyuruluyor. Ancak gerek Ziya Paşa Hazretlerine ve gerekse Reşit Akif Paşa ve Kâmil Paşa Hazretlerine ancak Marttan itibaren verilmeyeceğini söylediklerine memnunuz. Fakat Ziya Paşa Hazretlerinin esbabı sıhhiyesine binaena maaş tahsis olunduğu söyleniyor. Bu bapta rapor bulunması lâzımdır. Var mıdır, yok mudur?

REİS — Henüz maaş tahsis edilmedi diyor, efendim.

HIZIR LÜTFİ EFENDİ (Devamla) — Tahsis edilmemekle beraber, bunların maaşatının kati reyindeyim.

HALİL BEY (Menteşe) — Efendim, Vükelâlık yani Heyeti Vükelâyâ ve Kabineye ait olmak üzere bazı şeyler söyleyeceğim. Fakat Nazır Beyefendi bunlara maaş tahsis edilmesi ve edilmemesi hakkında bir kanun lâyihası tertip ettiniz mi efendim?

RİFAT BEY (MALİYE NAZIRI) — Şûrâyı Devlete gitti efendim.

(İzahat kâfi sadaları)

HALİL BEY (Devamla) — Bizim için izahat kâfi değil. Ekseriyet kabul etmedi.

REİS — Devam edin efendim, bitirin.

HALİL BEY (Devamla) — Heyeti Vükelâ, bugün, parlamenter bir Kabinedir. Bir Heyeti Vükelâdır. Bunun için eski halinde değildir. Bugün, yeni bir hadisei esasiyedir. Bu hadise, iki olarak mütalaa edilmek lâzım gelir. Neticei hukukiye ve siyasiyesi itibarıyla. Onun için vâkıa bütçeyi tevazün ettirmek ve bütçenin lüzumsuz mesarifini kesmek vazifemizdir.

Fakat Meşrutiyeti takviye ettirmek, zannedirim daha büyük vazifemizdir. Meşrutiyetin hükmü, mesuliyeti Vükeladır. Parlamenter hükümetlerin rüknü mesuliyeti Vükeladır. Vükelânın mesuliyeti, bir memlekette ne kadar takarrür ve teessüs ederse, o memleketin saadeti de o nispette takarrür ve teessüs eder. Vükelânın mesuliyeti, bittabi icraatında olan hakkı kararlarının neticei kanuniyesidir. Binaenaleyh, Vükelânın hakkı kararlarında istiklallerini muhafaza etmek, Meşrutiyetin teessüs ve takarrürü için lâzımdır. Onun için şimdi Heyeti Vükelâya dahil olmuş olan bir Vekil, bir Nazır, muhakemei zâtiyesi, arkadaşlarının muhakemei fitriyesine muhalefetinden dolayı istifa etmesi iktiza eder. Ancak bu surette o mesuliyet takarrür edebilir.

Şimdi bu suretle bir Nazırın istiklâli bu mesuliyeti takarrür etmek için istifa ederse aç kalacak. Çünkü mazuliyet maaşı tahsis edilmiyor. İstifa etmezse, mesuliyeti vicdaniye ve kanuniyesini muhafaza etmemiş olacak. Zannetmem ki, bu suret açıklıkla, mesuliyet beyninde demek olacağından istiklalleri haralde muhafaza edilmemiş olur.

Saniyen, parlamenter hükümetlerde, herkes bilir ki, Heyeti Vükelâ, Meclisi Mebusana karşı mesul olduğu için, tebeddülü Vükelâ sık sık vaki olur. Vâkiâ sair devletlerde, parlamenter usulünü kabul eden devletlerde mesuliyeti Vükelâ, siyasetle hükümettir. Meclisi Mebusanda ekseriyet teessüs ve takarrür ettiği için, zaten isminden de anlaşıldığı vechiyle parlamentandan çıkardığı Meclisi Mebusan veyahut Meclisi Âyan da beraber iştirâk ettirilir. Onlar, tabii Meclisi Âyan veya Meclisi Mebusan âzâsından olmadığı cihetle, Vükelâlıktan istifa edelim derse, yine eski vazifelerine rücu ederler. Maaşlarına da nail olurlar. Fakat bir de düşünelim; Heyeti Vükelâ parlamenter olarak teşekkül ettiği halde rüesayı memurından oluyor. Acaba iki, üç, beş ay bir müddet için iki, üç aylık Vükelâlık mesnedinde bulunacak ve sonra o düşüktükten sonra memuriyeti kabul ile beraber Kabine teşekkül etmek üzere hangi rüesayı memurın kabul eder bunu? Binaenaleyh, bu cihetlerin nazarı ehemmiyete alınarak bütçenin kavanini için Meşrutiyetimizin rüknü esas olan mesuliyeti Vükelâ nazariyesini kanuniyetten çıkarmak meşru değildir. Memleketimizi müşkülâta düşürmek caiz değildir zannedirim. (Alkış)

İSMAİL HAKKI BEY (Bağdat) — Nazır Beyefendi Hazretleri bir mazuliyet nizamnamesinden bahsettiler. Bu nizamname ya mevcuttur, ya değildir.

Mademki, mevcuttur, o halde ahkâmı da umumî ve bilcümle memuriyete şamil olması lâzımdır. Bir kaydını istisna olmadıktan sonra, bir nizamnamenin ahkâmı takyit olunmaz. Böyle kati, sarih bir nizamname varken, memurinden bir kısmı olan Vükelâ için ayrı bir muamele icra olunması adet böyleymiş diye birtakım muamelata teşebbüs edilmesi bendenizce kabili tecviz değildir.

Şu halde şu nizamnamenin mevcut olduğu bir hengâmda bu nizamnameye tekayyut zaruridir. Binaenaleyh, ayrıca bir usul ittihaz olunması, yahut bir nizamname kaleme alınması için Heyeti İcraiyyeye, Heyeti Vükelaya müracaat muvafık değildir. Halil Bey biraderimizin dediğine gelince, bu, esasen gayet musip, gayet doğrudur. Nizamname mevcut olduğu surette, evvela, onu tatbik edeceğiz. Diğer bir nizamname yapıncaya kadar bu nizamnamenin haricine çıkamayız. Binaenaleyh, evvelâ nizamnamenin ahkâmına tevfiği muamele etmeliyiz. Saniyen, diğer teşebbüsâtımızı icra etmeliyiz.

RİFAT BEY (MALİYE NAZIRI) — Müsaade buyurulursa bir şey arz edeceğim : Öyle zannediyorum ki, mazulin nizamnamesinde Vükelâ, Vüzera müstesna tutulmuştur. Onun için esasen şamil değildir. O fevkalade olarak daimî surette evvelden beri bir muameleye tabi tutulmuş evvelden beri Hazine-den tahsis olunmuştur. Ve o suretle cereyan ediyor. Bendenizin düşündüğüm ya o nizamname ipka edilsin veyahut yeniden bir nizamname yapılsın.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Sebebi istizah, Ziya Paşa Maaşdır. Bunu tahsis etmedik diyorlar.

REİS — Tekâüt maaşından bilmem neden bahsolanıyor? Yalnız Ziya Paşa hakkında vukubulan istizaha Nazır Bey cevap verdi. Ondan başka bir şey istemeyiz. Bu izahatı kâfi görenler elini kaldırsın... (Eller kalkar.) İstizahat kâfi görüldü.

6. — *Zor Mebusu Hızır Lütfi Bey'in; Kosova Mimar Kemalettin mahallesinde kâin, Aysel Levide hanıma ait olup kendisinin vefatı ile mahlul kalan hanenin iradei seniyye ile, hilafı usul ve kanun, Tabiyet Müdürü Müslüm Bey'e tefvizi esbabının istizahına dair tahririne Evkaf Nazır Muavininin cevabı.* (1)

REİS — Şimdi söz, Evkaf Nazır Muavini Beyindir. (2)

(1) Evveliyatı 26 ncı İnikat zaptında.

(2) Nazır Muavininin ismi 1325 senesi Salnamesinde de bulunmamıştır.

EVKAF NAZIRI MUAVİNİ — Mebusanı Kıramdan Zor mebusu muhteremî Hızır Lütfî Beyefendi tarafından istizaha lüzum gösterilen Koskada Mimar Kemalettin Mahallesindeki mahlûl haneye dair izahat : 50 bin kuruş kıymeti tahririye ve 60 bin kuruş kıymeti tahminiyesi bulunan ve indel müzayedede 75 bin kuruş bedel ile Hacı İzzet Paşa halilesi Hâce Saime Hanım uhdesinde olup henüz müzayedesi hitam bulmamışken, 80 lira bedel ile bâ İradei Seniye Tabiiyet Kalemî Müdürü Saim Bey uhdesine ihale olunmuş olan Koskada Mimar Kemalettin Mahallesinde Zincirli Kuyu Sokağında Ayşe Lebide Hanımdan mahlûl mükerrer 1 numaralı bir bap menzilin aynen iade veya noksânı kıymeti tesviye edilmek suretiyle hukuku vakfın istirdadına kıyam olunması üzerine kıymeti muhammenenin noksanını ikmâl edeceğini indettebliğ Salim Bey ifade eylemiş ise de, bu noksânı kıymet, kıymeti muhammene veya bedeli müzayededen hangisi üzerinden ikmal edileceğine dair eldeki talimatta sarahat olmamasına mebnî, bu bapta Bâbîâlden vukubulan istizan cevabına intizar olunmaktadır.

HIZIR LÜTFİ BEY (Zor) — İstizah ne vakit vaki olmuştur?

EVKAF NAZIRI MUAVİNİ — Epeyce evveldi, zannedersenem iki ay kadar.

HIZIR LÜTFİ BEY (Zor) — İki ay kadar mı?

EVKAF NAZIRI MUAVİNİ — Tarihini bilemem, fakat. Maahâzâ, o zamandan beri aranıyor arkası.

HIZIR LÜTFİ BEY (Zor) — Hatem bey bu haneye 120 bin kuruşa kadar, gerek şimdi ve gerek esnayı müzayedede talip olduğu halde 80 bin kuruş bedel ile Salim Beye ihalesinden Hazinei Evkafın zarar etmesi tecviz olunamaz. Elhâletü hâzihî müzayedeye vaz'ederek takarrür edecek, yani tahmin olunacak fiyatla ya talibi hâzırı olan Hatem Beye veyahut sair zuhur edecek talibine ihalesini temenni ederim.

EVKAF NAZIRI MUAVİNİ — Bedeli muhammen üzerinde buyurdular. Bizim elimizdeki talimat ta o yolda. Şimdi, burası müşkülâta tesadüf ettiği için... Mesela 8 bin kuruşa almış, fakat 18 bin kuruşa satmış. Şimdi bedeli muhammenden mi, yoksa bedeli mebi'den mi alalım diye Babîâli'den istizah ettik. Geçenlerde bu yakında da buna cevap alamadık.

HIZIR LÜTFİ BEY (Zor) — Esnayı ihalede bu adam talipti. Esnayı ihalede bu Hatem Bey Evkaf

Nezaretine müracaat eder, Evkaf Nezareti de bu müracaat ettikten sonra Salim Beye badel ihale bizzat Makamı Meşihate müracaat eder. Şeyhülislâm Efendi Hazretleri 22 Zilhicce 1322 tarihli ve 5 numaralı tezkere ile Makamı Nezarete yazılmış ve yine 20 Muharrem 1323 tarihinde bâ tezkere o vakit Mabeyni Hümâyûn Başkitabetinde bulunan Tahsin Paşaya yazılmıştı. Kendisi de paşaya bizzat müracaatta bulunmuştur. Salim Beyin kayınpederi Tevfik Beyin o sırada o esnada Mabeynde kâtip bulunduğundan nüfuzuyla mesela meskûtun anı bırakılarak şu suretle 8 bin kuruş bedel ile bâ İradei Seniye Salim Beye ihale ettirilmiştir.

Cereyanı muameleden anlaşıldığına göre, bu mesele nüfuz saikasıyla şu suretle yatıştırılmıştır. Herhalde İradei Seniyei Pâdişâhî lahik olmayarak Tahsin Paşa tarafından sanîa suretiyle tertip edilmiştir. Bu dâhînin, Ada mevküfları hakkında komisyonu mahsusla icra etmekte olduğu tahkikata zamîme olmak üzere oraca tetkikiyle beraber, Nezaretçe 120 bin kuruş bedeli hâzırı üzere talibi olan Hatem Beye veyahut Salim Beyden üst tarafının tahsili, yahut bilmüzayedede takarrür eden bedeliyle gerek Hatem Beye, gerek Zuhur edecek talibe ihalesini katiyen temenni ederim. Vaktında yapılan müzayedede 75 bin kuruş bedel ile bu Hatem Beyin üzerindeydi. Mezat kaimesini çağırınız, 22 Zilhicce 1322 tarihli ve 5 numaralı Şeyhülislâm Efendinin tezkeresine ve ayrıca Başkâtip Paşaya yazılan tezkereye müracaat buyursanız hakikati hal tezahür edecektir.

REİS — Dinleyin efendim.

HIZIR LÜTFİ BEY (Devamla) — Bu bedeli kim tahmin etmiştir. 50 bin kuruşu kim tahmin etmiştir?

EVKAF NAZIR MUAVİNİ — Biz devri sâbıktan bahsetmiyoruz.

HIZIR LÜTFİ BEY (Zor) — Hâli hâzırda Salim Bey bu haneye talipti,

EVKAF NAZIR MUAVİNİ — Bak ta arz ediyim. Bizde bir istirdat Komisyonu teşkil olundu. İstirdat komisyonu elimizdeki talimat mucibince bedeli muhammenden almak lazım gelir. Fakat bu adam da talip oluyor. Diyor ki, bedelini elimizdeki talimat mucibince vereceğim diyor. Biz bunu Bâbîâli'den sorduk ki, bedeli muhammenden mi alacağız, yoksa değerinden mi alacağız? Daha Bâbîâli buna cevap vermedi. Yarın Nazır Paşa hazretleri Meclisi Vükelâyâ gidecekler. Bunun için bir pusla vereceğiz, bu muameleyi gelecek cevap üzerine yapacağız.

HIZIR LÜTFİ BEY (Zor) — Bâbiâlidenden istizana edilecek bir şey yoktur. Bu, sizce yapılacak bir şeydir. El'an 120 bin kuruşa talip varken, nüfuz saikasıyla yapılmış bir muameleyi istizana, istifsara düşürmek zararı Hazineyi istilzam eder. Buna lüzum yoktur. Binaenaleyh, bu haneyi, hemen yarından itibaren müzadeye çıkarılarak tekarrür edecek bedelle ihale etmelidir. Zararı Hazine meydandadır.

FAZIL ARİF BEY (Amasya) — Bâbiâlidenden istizahına benim aklım ermez. Bu, Evkafın malıdır, gasp olunmuş. Evkaf, bir vakit zaferyap olup bunu istirdat etmemiş. Şimdi kudreti var, onu istirdada başladı. Neden danışacak ki, bunun kıymeti muhammenesini mi alalım, yoksa kıymeti tahririyesini mi alalım? Mecellenin (Kitâb-ı Gasb)ı açık, sarîh; ne yapacağını söylüyor. Koca bir Evkaf Nezaretinde 600 kişiden mürekkep koca bir Nezarete Mecellenin Kitâb-ı Gasbını acaba hiç mi mütalaa etmemişler? Farzedelim ki, Bâbiâli dese ki, kıymeti muhammenesi alınacak. Aceba Bâbiâlinin şu kararı, Mecellenin şu sarahatine karşı bir hüküm icra edebilecek mi? Katiyen hükmünü icra edemez. Mecelleye karşı senin komisyonun, hattâ elindeki talimatın da para etmez. Hattâ Bâbiâlinin vereceği karar da para etmez.

Şimdi biz onu, aynen baki ise, istirdat edeceğiz. Vazifesi bu. Millet 600 kişiyi oraya doldurmuş, hakikaten ben bir defa oraya gittim. Mektebi iptidaiye zannettim. İşte şimdi mektebi iptidaiden aşağı olduğunu ve mektebi iptidaiden bir çocuğun yapacağı bir iş gibi, doğru mu yapıyorum, yahut yapmıyorum gibi hocasına danışıyorlar. Hiç olmazsa bir komisyon, keyfi bir muamele, elinizde Mecelle gibi elimizde mükemmel bir kanun var. Şimdi şuraya teessüf ederim bunların içinde bir Hukuk Müşaviri var. Bu Hukuk Müşaviri, oldukça Mecelleyi mütalaa etmiştir. Ne için ona danışmamışlar? Daha hâlâ Bâbiâlidenden soracaklar. Elllerinde koca bir kitap varken ne yapacakları?

İşte bir yolsuzluk daha var. Bakın arz edeyim : İstirdat olunan evlerden dükkânlardan fakir olursa 20 000 kuruş almayın, zengin olursa, tekmil alın diye Bâbiâli bir karar vermiş. Bu semahatı kimin kesesinden kime yapıyor? Acaba bu meşru müdür? Kanunî midir? İkincisi, iradei Seniye ile dükkân alan, akar alan bir kimse fakir olabilir mi? O zaman hangi fukara vardı, İradei Seniye ile kendi üzerine bir ev, bir dükkân alabilirdi? Akıl lâzım sâbık kabine-mizde. Tabii orada Şeyhülislâmı veliyyünniam efendimiz de mevcut idi. Buna izan lâzım. Bu, hilâfi şer'dir, hilâfi Kanundur. Evkaf Nezaretinin bütün mua-

melesi, sırf keyfidir. Şu kadar ki ufacak bir meseleyi izam ettiğinden dolayı umum millet namına o nezarete beyanı teessüf ederim, bir!

İkincisi bu : Buradaki olan yolsuzluk. Gel bunun taşrasına. Şimdi arz edeceğim meseleyi :

İsmi resmiyle haber vereyim. Telgraf vurun eğer yalan söylersem. (Doğrudur sadaları).

Şimdi kahveci veya uşak takımından birer tane evkaf müdürleri gidiyor, evkaf ne kelime, onu bilmez, işte oturur oraya, Muamelat Evkaf kâtiplerinin elindedir. Sağ bir adamı ölmüş der, üzerine berat getirir. Kezalik, oğlu var iken bilâ veled vefat etmiştir der. O Evkaf kâtibi diğerinin üzerine kendine uşaklık eden, kendine dâimül'evkat yardım ettiği bir adamın üzerine yaptırır. Bugün yeminle söylerim ki Evkaf odacısı bâ berât müderristir. Bir kahveci bâ berat müderristir. Yemin ederim. Tayin edeyim. Sorun telgrafla. Bugün Amasya'nın Evkaf odacısı müderris midir, değil midir?

REİS — Efendim sadede gelin, bu maddeye gelin efendim?...

FAZIL ARİF BEY (Devamla) — Ben yolsuzluk arıyorum.

EVKAF NAZİRİ MUAVİNİ — Biz evkafın senasında, methinde bulunmadık. Demedik ki biz şunlara cevap veriyoruz.

REİS — Ayşe hanımın hanesi hakkında söyleyeceğiniz varsa söyleyin.

FAZIL ARİF BEY (Amasya) — Şu hal hakkımda açık, sarîh bir muameleyi keyfi bir muamele yaparsak ve kıs aleyhül-bevâki vesselâm.

ZEHRAB EFENDİ (İstanbul) — Evkaf Nezareti vekilî tarafından bu kürsüde söylenen sözlerin hiçbirisi şayanı kabul değildir. Zannedirim hiç değilse Meclisimiz, ilk defa olarak bu izahatı kâfi görmemek reyini beyan edecektir. Niçin birincisi? Böyle yok ki bir Evkaf Dairesinin, ihtisası olan bir meselede Nazarete âdeta muamelatı umumiyeden olan bir maddede Evkaf Nezaretinin yapacağı muamelesini bilmemesi, Bâbiâlidenden istizana eylemesi. O ahvali kırtasiyei memhüseye sülûk ederek işleri bir gün içinde bitecek işi aylarla, yıllarla idame etmesi esasen bu Meclisce menfur ve merdudur.

İkincisi, meydana koyduğu düstur, yine o derecede merduttur. Yani kıymeti muhammenesi üzerinden bir farkı fiyatı alacağız diye ve gayet güzel ve doğru olmak üzere takdim ettiği düstur kezalik bilküllüyye merduttur. Hepimiz biliriz ki Devri Sâbıkta ve belki şimdi, bilmiyorum, herkes kendi hanesini daima kıy-

meti hakikiyesinden dún olmak üzere tahmin ettirir. Bu ızrârı umumî herkesin malûmu olduğu ve bilhassa Evkafca mazbut olması lazımgeldiği bu kıymeti muhammene doğru bir kıymet olmak üzere telakki etmek ve bu kerre tazmini zarara gûyâ teşebbüs eden bir daire yine o kıymeti muhammeneyi esas tutmak hiç bir veçhile doğru olamaz. Kabul olunmaz.

Üçüncüsü, bugün tazmin, eğer şayet tazmin tarafına gidilecekse, kıymeti sahihe üzerine olmak lazımgelir. Kıymeti sahihe dahi bir müzayedede aleniye ile olur. Bunlara âdeta 5 yaşından bir çocuğun bilmesi lazımgelen hakayikten bulunduğu halde, Evkaf Nezaretinden bu kadar senedenberi kökleşmiş olan memurları bunları bilmemek, veyahut tecâhül etmek, her ikisi kendileri içinde bulunmuş olduğu halde, bunları gelip bu kürsüde söylemek... Binaenaleyh bendeniz şimdi tahayyül edeceğim heyeti umumiyeniz tarafından bu muameletin bilküllüye merdut olduğunu ve böyle Evkaf Nezareti namına bu kürsüde söz söylemesi bizim için şayanı esef gördüğüne dair Heyeti Umumiyece bir karar verilmesini teklif ederim.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Bursa) — Efendim hukuku vakfın ne derece âli olduğunu ızaha hacet yok. Hukuku vakfiyye mileli sairede de muteberdir. Böyle muteber ve mer'i olması lazımgelen hukuku vakfiyyede Nezaretin bu teşâmuhuna, bu kadar işi sürüncemede bırakmasından dolayı hakikaten teessüf ederiz. Meşrutiyetin teessüsü 7, 8 aya kadar vardır. Böyle hilâfî kanun, hilâfî şer'-i şerif birtakım verilen emâkini vakfiyyenin, müsakkafatın istirdadı lüzumuna başlandı. Hâlâ bu bahsolunan maddenin takip olunmak üzere verilip de şimdiye kadar istirdat olunamadığından dolayı da ayrıca teessüf ederim.

Bir de Bâbîâlinin bir kararından bahsediyorsunuz ki 20 000 kuruşa kadar olan fukara itibar olunup da onlar istirdat olunmayacak. 2 000 kuruştan ziyade olursa, bunlar istirdat olunacak. Vakıf hakkı, değil 20 000 kuruştan, bir akçesinin bile terki şer'an ve nizamen caiz değildir. Mademki hukuku vakfiyyeden bir akçesi bile terk olunamaz. Bâbîâli eğer böyle 20.000 kuruşa kadar evvelce verilen müsakkafatın, fukara olduklarından naşi bir karar verdiyse bu kararı Evkaf Nezareti katiyen icra edemez ve etmemeli. Ederse hem şer'e, hem kanuna, hem hukuku milelete tecavüz etmiş olur. Bundan dolayı katiyen mesul olacaktır.

Bâbîâlinin kararı kendilerini kurtaramaz bu meselede. Diyorlar ki, kıymeti muhammeneleri alınacak. Bilmem neler alınacak. Elimizdeki talimat mu-

cibince müzayedede lâzımken icra olunmaması hangi talimata tabii idi acaba? O zaman talimatı sormuyorlar. Müzayedede öyle kapalı kalıyor. Kimseye haber verilmiyor. El altından diğer birine ihale olunuyordu. Şimdi mesulliyetten kurtarılmak maddesine gelince ne yapalım? Evkaf Nezaretinin bir talimatı var. Oraya tabidir. Bu talimattan bahis yok. Bu talimat mucibince mademki müzayedede meşruası, müzayedede nizamiyesi icra olunmamıştır. Esasen temlik fasit, akd fasit; malik ve mutasarrıf değildir. Mutasarrıf olmadığı halde, Mecelle'de musarrah olduğu gibi aynen istirdat etmek, vesair mahlûlât gibi müzayedeye konulup da yeniden satılarak hukuku vakfiyyenin muhafaza olunması lâzım iken, hâlâ bu teşebbüste vaki olan tekasül kabul olunur şeylerden değildir. Bunu kabul edemeyiz. Mecelle celilenin ahkâmını Evkaf Nezareti Dairesinde bilenler pek çoktur. Vâkıa orası bir mahkemei şer'iyeye değil, fakat kendi hakkını müdafaa etmek için Mecellede görecektir. Bunlar müsakkafattan, vakfa ait mahlûlâtın şer'an buna kimsenin taarruz etmesi caiz değil iken, nasılsa biz Devri Sâbıktaki memurlar vasıtasıyla yahut suiistimal neticesi olarak bu gibi hilâfî şer', hilâfî usul yapılmış. Bir an evvel, tevakkuf etmeden ıslahına gayret edilecektir, diyerek hâlâ bir takım muhabereyle Bâbîâliye yazdık, komisyon takip ediyor. Karar verecek, sonra oradan gelecek, cevap bilmem, ne deyip hukuku vakfiyyenin Hazinei Evkafın sürüm sürüm sürünmesi caiz olmaz. Bunlara dikkat edilmeli. Bunun için dakika fevt edilmeden hukuku Hazine muhafaza olunmalıdır.

Bazı gûna mühim memuriyetlerde bulunanların ellerindekilerin istirdadı teahhur ediyor. Bu müsavatsızlık da hâlâ yapılıyor. Biz bu andan itibaren her kim olursa olsun, hukuku vakf hukuku yetim, hukuku Hazine gibi belki daha ondan eşed olarak da Vükelâdan, bâlâdan hizmetçiye kadar kim tecavüz etmiş. kime tecavüz ettirilmiş ise, onları birer birer alıp Hazinei Evkafa mal etmeli. Hazinei Evkaf ta meşrutunlehi ne ise oraya sarf edip muhafaza etmeli. Bunu talep ediyorum.

REİS — İsmail Paşa!

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Rüfekayı kiramın hazeratı umuru vakfiyyenin muameleatinin noksaniyetinden bahsetti. Bu işte Mecelleye tatbikatından dolayı dahi serd ve ityan ediliyor. Her daire, tarafı Devletten verilen kanun ile mükelleftir. Evkaf Dairesine sual varid olmazdan iki ay evvel, Bâbîâliye bir şey sual etmiş. Müsakkafat ve müstagalât-ı vakfiyyenin

almamak bedeli şu suretle mi, bu suretle mi, niçin sormuş? Rüfekayı kıramım, Mecelle var diyor. Mecelle, mehakime aittir, sarahat vardır. Muamelatta Mecelle hâkim olmaz, muhakemede, Evkafın Teftiş Dairesinde, mehakimi hukukiyede hakimi mutlak mecelledir.

Muamelât cihetine gelince, kanun vermişler. O ahkâmı şeriyeye tatbik olunan (gürültü) düçar olduğu vakitte Nezaretin vazifesi resen ve resmen Şûrayı Devlete yazar, Şûrayı Devlet de Fetvahaneye yazar, alacağı cevabı resen ve resmen bildirir. Bekir Beyefendi hazretleri diyorlar ki : İki ay evvel yazdık. Bu hafta cevabını da tekrar edeceğiz. Umuru vakfiyenin mecrasında cereyan ediyor. Bâbîâliden istizah talep olunmuş. Ona cevap gelinceye kadar sükûta mecburuz.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Bursa) — Şer'a muhalif olan şeyde Bâbîâlinin kararı tesir etmez.

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Devri Sâbık bahsi burada mevzu olmak lâzım gelirse, sükûta mecburuz.

İSMAİL HAKKI BEY (Bağdat) — Rüfekayı kıram, Mecelle ahkâmı münifince bunun hal ve faslı lâzımgelir dediler. Vâkıâ doğrudur. Kitabımız meydanda.

REİS — Rica ederim dinleyiniz.

İSMAİL HAKKI BEY (Devamla) — Ona müracaat edilmek lâzım gelir. Evkafın hususiyeti hali de olduğunu nazarı dikkate almadılar. Zira ahkâmı evkafta biraz istisnaiyet var. Ona müracaat lâzım gelir. Ve ahkâmı evkaf caridir. Ve hattâ mahkemesi de ayrıdır. Zira Mahkemei Teftişi Evkaf vardır. Biz yine refiki muhteremimizin beyanatını kabul ile beraber, şimdi beyanı teessür etmek lâzım gelir dediler. O teessüfü kime karşı yapacağız? Zannederim ki, beyefendi de burada. Evkaf Nazırı namına gelmişler. Nazır, yeni gelmiş bir zattır. O teessüfü kime karşı yapacağız? Zannederim ki mesuliyet doğrudan doğruya beyefendinin izahatından mesuliyet teveccüh etmiyor. Zaten aslıolan zata da izahat vermek tavsiye etmiyor. Bendenizin fikrine kalırsa hakikaten sui-istimalat olduğunu itiraz ederiz. Biran evvel önu alınmak şartıyla, Nezareti buna dahil etmek şartıyla verdikleri izahatı kâfi görelim. (Gürültüler)

REİS — Mecdi Efendi!

ABDÜLAZİZ MECDİ EFENDİ (Karesi) — Şimdi efendim, bu meselede biraz itidâlâne hareket etmek lâzım. Bir müddetten beri Nazır bulunmuyor. Bey, burada vekâleten bulunuyor. Esasen Evkafta

aranılacak şey, mahfûlât meselesidir. Bunların bedelâtı yarım milyon liraya karıptır ki, henüz istirdat edilmemiştir. Bunların istirdadı hakkında izahat kâfi değildir, diyeceğiz. Haydi git, izahat kâfidir. Yahut değildir diyeceğimize, yahut başka surette şiddetle hareket edeceğimize, bir esas tutmalı. Bunların istirdadı hususunda talimat mucibince hareket olunmasın. Tekrar müzayadei alleniyeye vaz'edilsin, miktarı neye vasil olursa oraya vaz'edenler ya o parayı versinler, veyahut başkasına verilsin. Buraya talikan izahat kâfidir denildi. Meselenin başka bir yeri yoktur. Şimdi izahat gayri kâfidir. (Gürültü)

REİS — Efendim, bir teklif var. Müfit Bey! teklifi okur musunuz efendim?

Riyaseti Celileye

Meclisi Mebusan, Evkaf Nezaretini mağsubatı vakfiyye hakkında kavanini umumiyemizin biran evvel tatbiki ve kâffeı mağsubatı vakfiyenin hemen istirdatı esbabına teşebbüs etmesi şartıyla, Evkaf Nazırı memurunun izahatını kâfi görerek, ruznamei müzakerata geçer.

14 Mart 1325

Bağdat Mebusu

Selânik Mebusu

İsmail Hakkı

Artas

REİS — Bir daha var, okuyoruz.

Riyaseti Celileye

Vakfı ızzaren hilâfı şer ve kanun olarak tefrik edilen müsakkafatın emri istirdadına Evkaf Nezaretinin ihtimam göstermediği ve usulü menhusı muhaberata devamla Bâbîâliden istizan suretiyle hukuku evkafı sürüncemede bıraktığı Nezaret Muavininin ifadesinden anlaşılmiş ve kıymeti sahiha ve hakikiyyeye bırakılarak ve kıymeti muhammene üzerine tazmini bedel suretinin dahi yolsuzluğu ve vakfın ızzarını mucip olacağı umuru malûmeden bulunmuş olmakla, beyan edilen izahatı Meclisi Mebusan gayri kâfi ve Nezaret vekilinin şu icraatını bilvücuh şâyânı teessüf görerek ruznamesine geçer.

Dersaadet Mebusu

Biga Mebusu

Zehrap

Doktor Arif İsmet

REİS — Evvelki takriri kabul edenler elini kaldırsın... (Eller kalkar) Takrir kabul olundu.

MÜFİT BEY (Ergiri) — Bunları kıymeti muhammene ile değil, bilmüzayede tahakkuk edecek kıymeti sahiha ile kaydı da ilave edilmeli.

REİS — Efendim bir çeyrek teneffüs.

Hitamı Celse

Saat : 9.35

ÜÇÜNCÜ CELSE

(Bed'i Müzakerat)

Saat : 9.50

REİS : Ahmet Rıza Beyefendi

KÂTIPLER : Nesim Mazliah Efendi (İzmir), Seyyit Bey (İzmir)

III. — SUALLER VE İSTİZAHLAR (Devam)

REİS — Ekseriyet hâsıl oldu. İstizah olunan mevzular üzerinde müzakerata devam edelim.

7. — *Ergiri Mebusu Müfit Efendi'nin; Evkaf mahlûleden iradei seniyye ile devri sabık ricaline tavizatta bulunulduğuna dair ihbaratın sıhhat derecesinin istizahına dair takririne Evkaf Nazır Muavininin cevabı. (1)*

REİS — Söz Nazır Muavini Beyefendinin.

EVKAF NAZIR MUAVİNİ — Mebusanı kıramdan Ergiri Mebusu muhteremi Müfit Naki Beyefendi tarafından istizaha lüzum gösterilen Nişantaşın'daki emlakı mahlûleye dair izahat :

Vaktiyle bâ İradei Seniye bilâ bedel veya cüzi bedel ile tefviz olunmuş mahlûlâtın ahkâmı celilei şer'iyye ve kavanini mahsusai mer'iyyeye tevfikân Mütvellî veya Kaymakamı Mütvellî marifetiyle istirdadı lazımeleceğine dair cevaben tarafı vâlâyı Meşihatpenahiden vukubulan iş'ar ve arzı vaki üzerine Meclisi Mahsus Vükelâca ittihaz ve itakılınan talimat ve karar mucibince Hazinei Evkafta İstirdat Komisyonu namıyla teşkil edilmiş olan komisyon ifayı vazifeye devam etmekte olarak mahlûlât defterine nazaran yekûnu 40 455 000 kûsur kuruşa balığ olan böyle bilâ bedel veya cüzi bedel ile müfavvaz emlakı mahlûleden 14 405 400 kûsur kuruş kıymetli emlak istirdat ve şade, bunlardan bir milyon altmışdört bin bu kadar kuruluşu bilmüzayede tefviz ve ihale kılınmış olduğu gibi, 639 500 bu kadar kûsurluk emlakın talimat mucibince mütefevzileri tarafından evvelce ita olunmuş olan cüzi bedellerinin kıyemi muhammenelelerine nisbeten noksanı ita ve ikmal kılınmak suretiyle muamelesi ifa ve çiftlik olup taşrada bulunan 4 100 000 kuruluşu, aidiyeti cihetiyle Muhasebe vasıtasıyla vukubulan tebligat üzerine mahallerince müzayedeye vazettirilerek elyevm tahtı muamelede ve Dersaadetçe de 8 601 800 kuruluşluk mahlûlât kısmen müzayedede olup, kısmı diğeri hakkında ihtilâf zuhuruna mebnî derdesti muamele ve müzayedede ve bir taraftan da kûsurlarının talimat mucibince istirdadına bezli mesâli edilmekte bulunmuştur.

(1) Evveliyatı 36 ncı inikat zaptında.

Bu cümleden olmak üzere, Beşiktaş'ta Nişantaşı caddesinde 94 ve 96, Karakol sokağındaki 22 ve 24 numaralı maa müstemilât konağın Sadrı esbak Cevat Paşa merhumdan mahlûliyetinde bilâ bedel Nafile Sultan hazretleri namına ve ahiren Naile Sultan'dan alınarak 94 ve 22 ve 24 numaralı maa bahçe mezkûr konağın Sadrı esbak Ferit Paşa ve limonluktan müfrez 96 numaralı mahallin dahi Sadrı esbak Sait Paşa hazeratı namlarına ve mütebaki mahallin de nâmı Pa-dîşahiye bâ İradei Seniyye kayıtları tashih edilmiş olduğu ilanı Meşruiyettten sonra Defterhane Senedat İdaresinden bilistifade anlaşılmağa, bunlar hakkında olunacak muamele Bâbîâleden istizan olunup cevabına intizar olunmakta bulunmuştur.

MÜFİT BEY (Ergiri) — Defterhane kuyuduna nazaran Sadrı esbak Ferit Paşaya ihsan olunan evin 10 bin arşın arsası vardır. Ve Muavin Beyefendi buyuruyorlar ki bu konak müstemilâtı bilâbedel Ferit Paşaya verilmişti. Şimdi bizim ahkâmı kanuniyyeye göre vâziyled kim ise ona müracaat olunur. Bu yapılacak muamele gayet basit iken, böyle Hükümeti kırtasiye olmaktan bir türlü kurtulamamış olan bizim Evkaf Nezaretinin yeniden Bâbîâliye müracaatına ve işi muhaberat ile geçiştirmesine teessüf olunur. Ekseriyeti mebusan, bir adamı Âyan ve Vali yapar. Ve Sadrazam da yapabilir. Fakat zannederim ki hukuku efrâdı ona ihsan edemez.

MEHMET ALİ BEY (Canik) — Efendim, zannedersem bu meselenin Meclisi Âlide mevzubahis edilmesine lüzum yoktur. Zaten karar verilmişti ki, mahlûlâta umumiyet üzere bir muamele yapılacak, ne de yapılmak lazım gelirse, bunun hakkında da yapılacaktır. Sırf yalnız bir şahsa taarruz suretiyle onlar uhdesine sorulan bir mahlûlden dolayı söz söylemek saittir. Bilmem elbette Meclisi Âli bilir. Binaenaleyh bunu bilâhara ahalide yapılacak olan muamele umumiyeye yapılmak üzere kâfi addolunmasını teklif ederim.

MÜFİT BEY (Ergiri) — Reis Bey! Mehmetali Beyin taarruz sözünü iade ederim. Burada benim maksadım taarruz değildir. Hukuku evkafı muhafazadır.

O sözünü, rica ederim ki, geri veriniz. O halde ben de o sözü ona reddederim. Başka türlü muamele olacaktır, eğer söz bana ait değilse.

MÜFİT BEY (Devamla) — Klime aitse o söylesin, o izah etsin.

REİS — Arkadaşlar arasında tatlı bir lisanla konuşulmasını rica ederim.

MEHMET ALİ BEY (Canik) — Ben de sana reddederim. Lokanta meselesini açtırmayınız bana.

ÖMER FEVZİ EFENDİ (Bursa) — Evkaf Nezareti vekaleti tarafından beyan olunuyor ki bu, hukuku vakfı yine ızzar demektir. Birtakım mahlûlâtın kıymeti muhammeneleri alacağı kıymet değil, 20 000 kuruşluk bir ev 10 000 kuruşa kapatılmış, Bu, hukuku vakfı ızzardır efendim. 10 000 kuruş tahmin olunan kıymet, hukuku vakfın şimdiki hâli hâzırda bil-müzayede alacağı ızzardır. Bu vakıf herhangi bir yirmi kuruşluk bir evi 20 000 kuruş tahmin etmişler. O kıymeti muhammene ile muamelenin iptali ızzardır. Bu ızzar hukuku vakfiyeyi iptaldir. Bu, caiz değil. ızzar olursa ne kadar zamanda geçmiş olsa, katiyen kabul olunamaz. Kâmil Paşa, birtakım paşalara verilen mahlûlât var. Bu, caiz değil. Sonra kendileri tâdât buyuruyorlar ki Ferit Paşaya, Sait Paşaya, Kâmil Paşaya verilen bu mahlûlât kamilen îade edilmeli.

REİS — Efendim bu izahatı kâfi görüyor musunuz?... Kâfi gören elini kaldırsın...

MEHMET ALİ BEY (Canik) — Bu babda Şükrü Efendinin malumatı var. Kendisi içindedir.

REİS — Söz, Şükrü Efendinin. Encümende olduğu için.

ŞÜKRÜ EFENDİ (Sivas) — Bu mahlûlât için bir takrir verilmiş idi. O takrir Heyeti Umumiyenin kararıyla encümenimize havale edilmiş idi. Ancak bil-cümle mahlûlâtın yazılması, defterinin yapılması için tezkere yazdırdı Evkaf Nezaretine. Yakında geleceği muhakkaktır. Takdim etmek üzere imişler Riyaseti celîlerine. Binaenaleyh bu meselenin o tezkerenin o defterin vürudundan sonraya bırakılması lazımdır. Şimdilik bu izahat kâfidir. O vakit müzakere ederiz, o vakit Heyeti Umumiyeye arz olunur ve Heyeti Umumiyede kiraat ederiz.

REİS — Buna müteallik ne kadar mesainiz varsa umumu hakkında muamele yapılması doğru değil. Vaad olunan defterin gelmesine intizaren kâfi görüyorsanız elinizi kaldırırsınız...

HASAN FEHMİ EFENDİ (Sinop) — Söylenmiş sözlere ait söylemeyeceğim. Hatırına getirmek istiyorum.

REİS — Demek, bu iş bittikten sonra başkaca bir mesele...

HASAN FEHMİ EFENDİ (Sinop) — Hayır efendim. yine bundan münşai olmak üzere, yalnız nazarı dikkate alınacak; tabii Hükümetin ne Nezaret, ne ondan sonra Ferit Paşanın konağıdır.

REİS — Ayrıca bir takrir versinler de sual ederiz. Şükrü Efendinin tekriri vardır. Diyorum ki efendim, Encümeden verilen mazbata üzerine bunlar için neye teşebbüs olduğu Evkaf Nezaretine yazıldı. Oradan cevap geldikten sonra mevkiî müzakereye koyacağız efendim. Vaad olunan defterin vürudunu beklemek şartıyla bu izahatı kâfi görüyorsanız ellerinizi kaldırırsınız efendim... (Eller kalkar.) Kâfi görüldü efendim.

Geçelim üçüncü meseleye :

8. — *Menteşe Mebusu Hamza Hayati Efendi'nin; devri istibdatı kurena ve müteneffizana teftiş olunan mahlûlâtın tetkik ve istirdadı için Evkaf Nezaretinde teşkil olunan komisyonun faaliyeti ve hukuku vakfiyenin müdafasında gösterilmekte olan tesamüh, ihmal ve imhâlin sebepleri hakkındaki istizah takririne Evkaf Nazır Muavininin cevabı. (1)*

REİS — Söz Nazır Muavini Beyefendinin.

Evkaf Nazır Muavini - Mebusanı kiramdan *Menteşe Mebusu muhteremî Hamza Hayati Beyefendi* tarafından istizahına lüzum gösterilen...

YUSUF KEMAL BEY (Kastamonu) — Nizamname sarîh. Şifâhen söylensin. Bu, izah ve istizahdır. Okunan şeyden bir şey anlamıyoruz.

EVKAF NAZİR MUAVİNİ — Sesim çıktığı kadar söyliyorum. Bundan ziyade nasıl söyleyeyim?

REİS — Şifâhen söylemezse ne yapalım. Maksat malumat almaksa dinleyin efendim. Bazı mebusan (devam devam) işte şifâhen söyliyor ya.

EVKAF NAZİR MUAVİNİ — İstizaha cevabını arz ediyorum.

Mebusanı Kiramdan *Menteşe Mebusu muhteremî Hamza Hayati Beyefendi* tarafından istizahına lüzum gösterilen *Menteşe dahilindeki Eskere ve Elçi çiftliklerine dair izahat. Dersaadet'te mevakiî malûmedeki arsalarla müçtemian bâ İradejî Seniye 400 lira bedeli ile Mabeyini Hümayun Başkâtibî Cevat Beye tefviz olunmuş olan sâlifüzzikr Eskere ve Elçe çiftlikleriyle Tahtacı çiftliğinin taşrada bulunması sebebiyle kıymeti muhammene ve tahririyeleri malum olmamasına binaen mezkûr 400 lira bedeli 200 lirası*

(1) *Evveliyatı 37 nci inikat zaptında.*

çiftliklere ve diğer 200 lirası Dersaadet'teki em-lâke tefrik olunmuş olduğu halde ahiren bun-ların da, emsali veçhile istirdatlarına teşebbüs bûs olunması üzerine emlâki merkume ile beraber Tahtacı çiftliği aynen iade olunup 280 000 kuruş kıymeti tahririyeleri olduğu yine ahiren Defteri Ha-kanî Nazaretinden bildirilen Eskere ve Elçi çiftlikleri Cevat Bey tarafından Orman Nazaretine vaktiyle 11 000 lira bedel ile satılmış olmasına mebnî, bu miktar üzerinden muamele istirdadiyenin icrası Hazinece talep edilmiş ise de, mîri müşarûnileyh, 'bu gibi 'ba' dettefevvuz ferağ olunanların rerağ bedelinin istirdadına dair talimatta sarahat olmayıp, yalnız ihale tarihindeki kıyemi muhammenesi talep olunarak lâ-zım geleceğini beyan ve iddia ile çiftliklerin bedeli olan mezkûr 200 lirayı bittenzil 2 600 lira gönderme-siyle emaneten Hazineye teslim edilmiş ve filhakika talimatta feragatlerinin istirdadı hakkında sarahat ol-madığından, komisyonu mahsusunun ifadesiyle bun-larla emsali hakkında olacak muamele Bâbiâli'den ist-tizan olunmuş ve henüz cevap alınamamıştır.

Malûmuâliniz Nazırımız daha yeni geldi. Bir de-receye kadar yolsuzluklar olmadı değil. Mesela Şem-settin Bey zamanında 20 000 kuruşa kadar verilenlerin üst tarafı aranılın, aşağı aranılmasın. Zaten Evkaf, fukaraya iane etsin için teşekkül etmiş bir ianedir, dedi. Bendeniz buna muterizim. Fakat yalnız benim itira-zımla iş olmaz. Fakat umarım ki şimdiki Nazırımız bu gibi yolsuzlukları ıslah eder. Fakat «kimin mal ve mülkünü kime veriyorsun?» demiştim bendeniz. O vakit sözümüz dinlenmedi, fakat umuyorum, bu Na-zırımız yeni geldi. Yeni geldiği de Heyeti Kiramın mâlûmudur. İnşallah bu yolsuzluğu ıslah eder.

REİS — Söz, Menteşe Mebusu Hayati Beyindir.

HAMZA HAYATİ BEY (Menteşe) — İhtar ve talep edilmiş, geliyormuş, geldiğinde yapılır.

FAZIL ARİF EFENDİ (Amasya) — Şimdi şun-da bir mesele var. Kâfi deyip gönderirsek, buyuruyor-larki, bu Cevat Bey çiftliği maddesi, Bâbiâli'den istizah olunmuş. Mahlûlât kararı verdi. Cevat Beyin çiftlikleri-ni 2 800 liraya ki bundan 30 sene evvel yazılan kıymeti tahminiye 2 800 liraya irat kaydolundu. Hattâ Cevat Beye de işi yoluna koyduk diyerekten, bir tezkere gitti. Keenne cemile olacak. İşte Cevat Beye giden tezkerenin sureti, işte mahlûlât İdaresinin kararı. Son-ra bu, Muhasebeye gittiği vakitte orada ise, akli eren gerçi saadetlû, atûfetlû yahut devletlû değilse de, hamiyetlû bir zat ise, akli eren bir zat, bu kat'iyen

olamaz diyerek derkenar etti. Onunda derkenarı işte burada. (Okunsun, okunsun)

İSMAİL PAŞA — Kürsiye gel de oku.

FAZIL ÂRİF PAŞA EFENDİ (Devamla) — Onun üzerine mahlûlât İdaresine avdet eder bu ev-rak. İdaresi Bâbiâliye soruyor ki, onun bir 11 bin lira bedelini mi alalım, yahut 2 800 lirayı mı alalım? Eski otuz senelik bedeli mi alalım?. Şimdi soruyo-rum, halbuki Mahlûlât İdaresi karar verdi. Hem de Babiâlinin kendilerine vermiş olduğu talimatın hilâ-fına karar verdiler. Talimat kıymeti muhammeden alınıp dururken, Mahlûlât İdaresi, yine kıymeti tah-ririyeden alıyor. Şu halde, iki suretle ihtilaf var; aca-ba biz buna kâfi deyipte, bu Mahlûlât İdaresini şim-di mesuliyetten kurtaracak mıyız?. Benim elimde bir selâhiyet olsa, bunları mesul etmekten başka bir şey yapmam ve kocakarı duası ile tensikatın hüsmüne uğ-rasınlar derim.

EVKAF NAZIR VEKİLİ — Kıymeti muham-mene üzerine alınmak üzere Bâbiâliden gelen talimat mucibince ondan sonra o kanunu vacibül'ımtisale karşı hiçbir kimsenin fedakârlık etmeye selâhiyeti olmadığını cümlemiz teslim ediyoruz. Ne Mebusan ne, Vükelâ, ne Padişah hukuku vakfı kimseye vere-mez. Hepimiz bunu kabul ettik. Devri sabıkta Ah-met'e, Mehmet'e bütün Evkafın hukuku verilmiş. Bugün zannedersem dört beş yüz hane bina, konak evkafa sahip oluyor. Bunu acaba evkaf bu günden isterse, bedeli muhammeni isterse, bedeli müzaye-de ile satmak muvafık mıdır? Satılıyormuş bence. Ka-tiyyen muvafık değildir. Çünkü böyle bir günde sa-tılmaya çıkarılırsa, kıymeti hakikiyesine çıkmayıp, kabil değil, bulunamaz. Burasını hatırıma getiriyorum. Evkaf vaziyed etti diye istirdat ettiği ebniyeyi alır, malı olarak tasarrufa başlar, icar eder. Ne vakit memleketimizin ahalişi yesar ve serveti husule getir-dikçe, kıymeti lâykası tahakkuk ettikçe, o vakte ka-dar hiçbir binanın satılması reyinde değilim. Evkaf her halde mutazarrır olacak. (Doğru, doğru sadala-rı).

Bu haneler satılsa-ki memleketimizin halini bili-yoruz-belki arzu edilmeyecek birtakım ellere geç-mesi de melhuzdur. Onun için bunu katiyen rica ede-rim ki, evkaf vaziyed etsin, aslın hattâ Evkaf bugün sade istirdat değildir. Vaki ile Mecelle bu mesaili hal ve fasl eder. Fakat kütüb-ü Fikriyemizin kitabü evkaf namı unvanı tahtında uzun mebahisi mahsu-sası vardır. Şimdi malı vakfa vâkıâ ücret ile zamân fıkhan içtima etmez. Fakat ücret ile zamân içtima

etmez ama mâliyetim ile mâli vakif bunlar müstesnadır.

Şimdi, hattâ şunu diyeceğim ki, vakfın hukukunu temin ve teyit için birisi meselâ 15 sene mahlûl diyerek tarafına bir suretle tefiz olmuş, onbeş senedir şehriye onbin kuruş, beşbin kuruş icar getirir hanede efendi hazretleri kemali huzur ve rahatla oturmuş, bu haneyi istirdat ettiğimiz gibi, şeriati, hukuku vakfı muhafaza etmek istersek, onbeş senelik icarını da tamamıyla istemezsek, almazsak, hukuku vakfı muhafaza etmiş olacak mıyız?. Heyeti kirama arz ederim. Bence kütübü Fikhiyyede mütalaat bundan ibarettir. Onun için o cihet de nazarı itibare alınsın.

Şimdi, benim işittiğime, ufak bir tahkikatıma nazaran Evkaf Nezareti, bir taraftan istirdada muktedir olduğu acezeden, yani bir tarafa derdini anlatacaksın acezeden bir miktar ebniye istirdat etmiş. Birbuçuk milyon kuruşa yakın para da almış olduğu halde, meselâ o para sarf olunmuş, verilmiş. Tabii bu kıymeti muhammene, ki kıymeti hakikiye değil, bu suretle alınmış. Bence arz ettiğim gibi, bugün hiçbir binayı istirdat edecek değiliz. vaziyedeceğiz. Evkaf onu icar edecek, satmayacaktır.

ABDÜLVAHAP EFENDİ (Bolu) — Şimdiye kadar ne muamele yaptı, onu sual ediyorum.

HASAN FEHMİ EFENDİ (Sinop) — O ciheti istizah buyursunlar. Nazır Bey buradadır. Sekiz aydır Evkaf meselesi ortada geziyor. Ama kim olursa olsun, ne olmuştur şimdiye kadar, sual ederiz. Soracağımız şey, İzmir Valisi Ferit Paşanın konağıdır. Defterhaneden sorulmuş, kıymeti muhammene 2 800 lira demişler. Evvelce 400 lira gönderilmişti bedel olarak.

FAZIL ARİF EFENDİ (Amasya) — Muhammene değil, otuz sene evvel yazılan kıymet.

EVKAF NAZIRI MUAVİNİ — Defteri Hakaniden öyle beyan olunmuş.

MUSTAFA ASİM EFENDİ (İstanbul) — Onbin lira almak lazım gelir.

BİR MEBUS — O da emaneten alınmış, Hazineye geriye iade etmemişler.

REİS — Mustafa Asım Efendi!

MUSTAFA ASİM EFENDİ (İstanbul) — Ben-deniz zannediyorum ki, emlâkin bir kıymeti tahririyesi vardır. Bütün emlâkin bir kıymeti tahririyesi vardır ki, Devletçe vergi alınmak için bir mikyastır. Fakat evkaf istilâhı bir de kıymeti tahminiyesi vardır. Kıymeti tahminiye dedikleri, bir mülk mahlûl olduğu vakit, onu satacağız, fakat ne esas üzeri-

ne satacağız. Elde bir kıymeti tahririyeye var. Onu tutarlar, ondan sonra evkaftan dellal gönderirler, eshabı vukuf gönderirler, mülkün o günkü kıymeti neden ibaret olduğunu tahmin ve takdir ettirirler. Bu da evkaf istilâhatında kıymeti tahminiyedir. Şimdi biz, kıymeti tahminiyeyi, kıymeti takdiriye bir birine karıştırıyoruz. Burada karıştırmayacağız. Zannediyorum ki, mevzubahs olan çiftlik, bu suretle alınmış, alındığı vakit kıymeti tahminiyesine nazaran hisse vermek lâzım gelir. Bu hisse neden lâzım geliyor? Çünkü dörtüyz lira para verilmiş Evkafa. Orta yerde o muhtelif emlâkin herbirinin kıymeti tahririyesi ile mütenasip bir surette serpiştirecekler, sormuşlar. Halbuki o çiftlik takdir ettirilmiş. Ancak, kıymeti tahririyesi buldurulmuş. Taşrada bulunduğu için memur göndermek tahmin ettirmek, vaktinden evvel burada İradesi istihsal edilmiş, filana tefviz olunmuş denilmiş, ona meydan kalmamış. Şimdi bize merci ve mikyas olmak üzere, eldeki vergi kıymet tahririyeye kalmış. Bunu esas ittihaz etmişler. Buna nazaran o çiftliğin hissesine 200 lira düşüyormuş. Şimdi, bu sefer Defterhaneden sorulupta alınan cevap, bunu, evkafı mahlûle hakkında hini mahluliyette icra olunacak takdirat neticesinde alınacak, tahmin olunacak diye; o değil kıymeti tahririyeye o halde kıymeti tahririyeyi esas ittihaz ederek ona göre para istemek, esasen talimatın ahkâmına muvafık değildir. Çünkü Bâbiâlinin yanlış olarak yaptığı talimatta kıymeti tahminiyedir. Nazarı itibara alınacak. Hangi encümen, bu mahlûl olduğu zaman Evkaf Memurları vasıtasıyla takdir olunan kıymet, bu çiftlik hakkında müracaat olunan kıymeti tahririyedir. Binaenaleyh, şu çiftlik hakkında yapılan muamelede iki yanlışlık vardır. Evvelâ, Bâbiâlinin kararına tevfiiki muamele edilmiş olsa idi, bu bir yanlış idi. Fakat elde bulunan bir talimata müstenit bir yanlışlık idi. Halbuki ona da tevfiik edilmemiştir. Otuz beş sene evvelki kıymeti tahririyeye tevfiiki muamele edilmiştir. Binaenaleyh, bundaki yanlışlık muzaaftır ve bu muzaaf yanlışlıklara sebebiyet veren, onbir bin liraya satılmasıdır. Mesele bundan ibarettir.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Nazır Bey cevap verebilirler mi efendim? Bu çiftlik Cevat Bey namına tefviz edildikten sonra âharın uhtesine ne vakit tefiz edilmiş?. Arada bir müddet mürur etmiş mi, etmemiş mi?

MUSTAFA ASİM EFENDİ (İstanbul) — Dört ay sonra.

HAMZA HAYATİ BEY (Menteşe) — Senesi içinde.

BİR MEBUS — Hemen Cevat Beye verildi o sene zarfında; o sene onbir bin liraya satıldı.

BİR MEBUS — Bu sene kırkbin liralık bir çiftlik. Hem de Tahtacı çiftliği yoktur. Tahtacı çiftliğini terk ettik diyor. Çiftliği de bir karış arazi aynen terk edilmiş.

ARİF BEY (Amasya) — Şimdi Asım Efendi Hazretleri buyuruyorlar ki, kıymeti tahminiye hini muhlûliyetinde olan kıymetidir. Evet eğer o gün muamele kanuniye usul ve nizam dairesinde icra edilmiş olsa idi, o kıymet, o güne ait kıymet idi. Usulüne tevfikan bir muamele yapılmış olsa idi, bu suretle selahiyeti yok idi. Zira, zamanın tebdili ile kıymeti de tezayüd edebilirdi. Fakat mademki, o gün bu muamele yapılmadı, kanunsuzdur, nazarı kanunda bugüne kadar Evkafın elindedir. Bu halde vâziulyed olan, Evkafıdır. Nazarı dikkate alınacak kıymet, bugünkü kıymettir. O mülk bugün tahmin edilecek, bugünkü kıymeti ne ise o kıymetle ihale edilecektir. Sureti saire ile ihale mümkün değildir. İşte zaten bu çiftlik hakkında muamelenin tahmin muamelesi icra edilmiş olsa bile, gayet yolsuz olduğu cereyanı muamele ile anlaşılıyor. Zira dört ay, yahut bir sene sonra bunun onbir bin liraya satıldığı anlaşılıyor. Bir mülk, dört ayda onbir bin lira kıymet bulamaz. Binaenaleyh, burada dehşetli bir bahis olduğu mevcuttur. Nazarı kanunda tağrir olmasa bile, vücudu,

muamelenin istirdadı için kâfidir. Şundan anlaşılıyor ki, Evkaf Nezaretinin bu gibi yolsuzluğu idame için hukuku evkafı sıyanet etmek için, nazarı dikkate alacağı kıymet, o zamanın kıymeti tahminiye veyahut tahririyesi değildir. Bugünkü gün istinad edeceğimiz malın kıymetidir. Eğer Evkaf Nezareti bunu nazarı dikkate almazsa, evvelce yapılan yolsuzlukları temadi ettirmiş olur.

Bu, hukuku vakfı ziyadır, şâyânı tecviz değildir. Buralarını Evkaf Nezareti nazarı dikkate alarak âcilen bu gibi mesele bir netice vermelidir ki, ezhânı umumiyeye de teskin edilmiş olur.

REİS — Arif Beyin teklifini hepimiz dinlediniz. Hepimizin nazarı dikkatini celbetti. Bu suretle kabul ediyor musunuz? Kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar.) Bitti efendim.

Bugünkü izahat kâfi görüldü.

Efendim, şimdi, bugünkü ruznamei müzakarattaki izahat bitti efendim. Ancak Dahiliye Nezaretinden Aynı Zübeyde hakkında birşey sorulmuş idi. Gelecek haftaya havale olundu efendim. Gelecek hafta Dahiliye Nezaretinden var efendim. Demin Şehremini Bey geldi. Daha dün, bugün mevkiine vasil oldu. Henüz tahkikat icra edememiş. Gelecek haftaya tehirini rica etti. Kabul ederseniz gayet meşru bir özürdür zannederim.

Efendim o halde gayet meşru bir teklif.

II. — EVRAKI VARİDE (Devam)

Mazbatalar

1. — *Donanmayı Hümayunun tensik ve islahı için Ferik Gambel Paşanın tavzifini istediği İngiliz Bahriye zâbitânının hizmete alınabilmesi için ısdarı icabeden tahsisat kanununun dair Sadaret tezkeresi hakkında Bahriye Encümeni mazbatası. (1)*

REİS — Bahriye Encümeninden bir mazbata var, onu okuyacağız. Diğer bir kaç mazbata var, onları okuyup bitireceğiz.

Meclisi Mebusan Riyaseti Celilesine

Donanmayı Osmaninin terakkiyatı ciddiye fenmiyeye tevfikan tensik ve islahı ile bir halî mükemmeliyyet ve faaliyete ifrağı ve şevket ve safeti bahriyenin tezyidi maksadı ile hizmeti Devleti Aliyeye kabul edilen İngiltere Hükümeti fahimesi ümerâyı bahriyesinden Gambul Paşa ve Kâtibi ile ve müşarünileyhin celbine lüzum gösterdiği diğer zâbitânın maaşatı seneviyeleri olan ve müfredatı merbut pusulada gösterilen 7 850 İngiliz lirasına tahsisatı bahriye meyânında karşılık tedarikî gayri mümkün olduğundan

(1) Evveliyatı 41 nci inikat zaptında.

bu sene bütçesine ithali tasdik edilmesine dair encümenimize havale buyurulan on şâfer 1327 ve 18 Şubat 1324 tarih ve 97 numaralı Sadaretin tezkeresi ve evrakı müteferrihası Encümeni âcizanemizce tetkik ve tahkik edildi. Malumdur ki, Hükümeti sâbika zamanında donanmamızı teşkil eden sefaîn haliçte lengerendaz ve palamaz bendi atalet olup, ateş talimi ve manevra icrasından sarfı nazar, teşebbüsü bile cerâimi azimededen mâdûd oluyordu. Haliçte donanmamızı teşkil eden sefaînın âdâd ve ecnası görülmüyordu. Fakat mürettebatı tarafından talim ve taallüm icra edilmiyor. Muhafazalarına ve tathirat ve telvinâtına olsun bakılmıyarak pastan çürütüyorlardı.

Devairi merkeziyei Devletten bütün bütün mühmel bırakılmış bir idare varsa, o da Bahriye İdaresi idi. Şu halde bulunan donanma zâbitânının malumatı, nazariyeden ibaret kalıp, tatbikat ve ameliyat müşahadesi ve talim ve taallüm ile muktesebatı nazariyelerini tevzi ve kavaidi tecribiyeye meleke ve rüşuh peyda edememesi tabiidir. Binlerce mil imtidadında sevahile malik ve bahri bir devlet olan, Dev-

leti Osmaniyemizin satveti bahriyesini takviye ve donanmasının tezyidi vacibattan bulunmuştur. Bu bapta Devlet ve milletimizin hiçbir gûnâ fedakârlıktan çekinmeyeceği bedihidir. Bunun için donanmamızın terakkiyât-ı cedidei fenniye ile mütenasiben tecdit ve ıslah ve tensiki maksadı ile fûnunu bahriyede müterakki olan İngiltere Devleti fahimesi zümera ve zâbitânı bahriyesinden fûnunu bahriyede ihtisasları olanlardan lüzumu miktar zevatın celbi muavfık ve musib bir tedbirdir.

Gambil Paşa ve kâtibi bilvürüd işe başlamışlardır. Donanmada istihdam olunmak üzere müşarünileyh Kamil Paşanın intihap ettiği Topçu Yüzbaşısı Luftas Totunhan ve Torpido Yüzbaşısı Anvin ve Seyrisefine yüzbaşısı Frops Depel, Tersane formemi gelmek üzere bulunup, İngiltere'den çıktıkları tarihten itibaren maaşları işleyecek ve İnşaiye Mühendisi ile Mülkiye Mühendisinin, bütçenin tasdikine talikan celpleri tehir edilmiştir. Tersanede mevcut tezgâh ve fabrikaların tamirâtı için istenilen ve bütçenin tahsisatı fevkalâde kısmına nakledilen mebalîğ kabul ve tasdik olduğu halde, behemehal olanların da celbi muktazi bulunduğu, bazı izahat alınmak üzere Bahriye Nezaretinden gönderilen Erkanıharbiyei Bahriye müdürü Miralay İhsan Beyin ifadesinden anlaşılmıştır.

Arz edildiği üzere İngiltere'den Gambil Paşa ile fûnunu bahriyede sahibi ihtisas ve mâlumat olan diğer zâbitânın celp ve istihdamları muvafık görülmüş olmakla, bütçeye ithali talep edilen tahsisatlarının tetkiki ile ona göre maddeî kanuniyenin tasdiki Meclisi Umumiye arz edilmek üzere işbu evrakın takımı ile Muazeneî Maliye Encümenine havale buyurulması bilittifak karargir olmuştur. 12 Mart 1325 Encümeni Bahriye Reisi Mazbata Muharriri

Mahmut Mazhar	Ferhat
Zabit Kâtibi	Aza
Tahir	Mehmet Mecdi
Aza	Aza
Ali Galip	Ali
(Kozmidi, Çelebidi, Yahya.	

REİS — Bahriye Encümeninin bu kararını kabul ediyor musunuz? Muvazene Encümenine havalesini? Umum «Hay hay». Muvazene Encümenine havalesi ittifakı ârâ ile kabul olundu. Malûmu âlinizdir ki, Pazartesi günü müzakeratta Serseri Nizamnamesi müzakere olunacak. Manastır Mebusu Mehmet Vasif Efendi ve birkaç rüfekayı muhteremi tarafından verilen mütalâânın müzakeresi dercedil-

mişti. Esasen Pazartesi günü içtimamızda müzakere bundan ibaret olacaktır.

2. — İkinci İstida Encümeninin üç haftalık karar cetvelinin takdim kılındığına dair mazbatası.

Meclisi Mebusan Riyaseti Celilesine

Nizamnamei Dahilinin 49 ncu maddesi icabınca her hafta Arzuhal Encümeni kendisine havale olunan arzuhaller hakkında icra eylediği tetkikatın netayicini mutazammın bir takrir tertip etmesi lâzimedenden iken, istidaların kesretine mebni encümenimiz üç haftalık hulâsai tetkikata dair bir takrir verebilmek mecburiyetinde bulunmuştur. Şöyle ki : 15 Şubat 1324 tarihinden 10 Mart 1325 tarihine kadar Encümenimize havale buyurulan istidanamelerden 763 adedini tetkik edip, bunlardan 494 adedi yeni vürud eden istidanemeler olup, bunlardan 357'sinin Nezareti âidelerine 48'inin ait olduğu encümenlere tebliğ ve tevdiine, 89'unun dahi evvelemirde merciine müracaat edilmediği anlaşılmakla, Nizamnamei Dahilinin 47 nci maddesi mucibince lüzumu reddine karar verilmiştir. 269'u da Nezaretlerden gelen tezkirei cevabiye olmasıyla, bunlardan 18'i derecei matlubede kanatbahş olabilecek cevabı haiz olmamakla, tekrar tayini madde edilerek Nezareti âidelerine tebliği, 34'ü dairei âidelerince mensup olduğu vilâyettan istilâm edildiği bildirilmekle cevap zuhuruna kadar evrakın derdestte tutulması, 3'ünün de Heyeti Umumiyede lüzumu kiraatı, 5'inin, alınan tezkirei cevabiyeye diğer Nezarete ciheti şümulü gösterilmekle şümulü olan Nezarete tebliği, bâkî 205 tanesi üzerine zuhur eden cevapların eshabı istidaya tefhimi tezekkür kılınmış olmakla, işbu mazbata bittanzim Makamı Celili Riyasete takdim kılındı.

14 Mart 1325

İkinci İstida Encümeni Reisi

	Manastır Mebusu
	Mehmet Vasif
Zabit Kâtibi	Zabit Muharriri
Karahisarı Sahip Mebusu	Halep Mebusu
Mehmet Kâmil	Rifat
Aza	Aza
Salih	Ali
	Aza
	İlyas Sami

REİS — Bu, bir malûmattan ibarettir efendim. ittilânıza arz olunur.

Takrirler

1. — Kengiri Mebusu Mehmet Tevfik Efendi ve rüfekasının; teamülî kadime müstenit ve erbabı ti-

caretçe mütearef gedik hakkının, Rıhtım Şirketinin imtiyazına muhalif ise bu hususun Hükümetçe tanzimi hakkında bir mazbata tanzim kılınmasına ve hamalların feryatnamelerinden bir nüsha takdim kılındığına dair tahriri.

(Meclisi Mebusan Riyaseti Celilesine

Dersaadetteki hamalların vükelâyı milletin semli itibarına havale eylediği feryatnamelerden bir nüsha leffen takdim olundu. Bu gibi feryadı istima eylemek, hak işitmekle müsavidir. Meclisi Muhteremin şerefine münafidir. Memleketlerindeki hanelerini, eşyayı beytiyelerini furuht ile, deyn ile bir meblağ tedarik ederek gedik tabir olunan bir hamallık hakkı elde edilebilen bu hamalların Avusturya emtiasına karşı boykot yapmak gibi fedakârlık sayesinde aylarca lokmai ayalini menafii vatana müftehîrane ve sâbirane kurban eden hamiyetli bir fukaranın rıhtımın imtiyaz ve inşasından çok mukaddem müteselsilen teamülü kadim hükmünü haiz olan hukukunun muhafazası Millet Meclisi için bir vazifedir. Teamülü kadime müstenit ve erbabi ticaretçe mütearef bu Gedik hakkı, rıhtımın imtiyazına münafi değilse, Rıhtım Kumpanyasının bu hakkı teslim eylemesi şayet münafi ise, o halde bu hak Hükümete geçmiş olacağından, Hükümetçe tazmin edilmesi lâzım geliyor. Ol babta müteaddit istidaları da olmalıdır. Müsadaaten keyfiyet tetkik ile mazbatası Heyeti Umumiyyeye arz edilmek hususunun Nafia ve Adliye encümenlerine havalesi Heyeti Muhteremenin nazarı hakkın ve hakikat âşinâlarına arz olunur.

10 Mart 1325

(Kengiri Mebusu	Bitlis Mebusu
Mehmet Tevfik	Ali Rıza
(Kerkük Mebusu	Manisa
Mehmet Ali	Sait
Kengiri	Hakkâri
(Behçet	Taha
(Siirt	Karesi
Abdürrezzak	Ali Galip
Erzurum	Ankara
(Seyfullah	Mehmet Talât Efendi

ŞÜKRÜ EFENDİ (Sivas) — Ekseriyet yok efendim.

REİS — Şimdilik var efendim. Nazarı mütalaaya alınmasını arzu ediyor musunuz? (Eller kalkar) Ekseriyetle kabul olundu efendim. Nafia Encümenine havale olundu efendim.

MUSTAFA ARİF EFENDİ (Kırkkilise) — Rıhtım Kumpanyası serbesttir. İsteddiği zaman istihdam eder, istemediği zaman istihdam etmez. Bu bir mahkeme-ye taallük eder bir meseledir Gedik meselesi. Onun için Nafiaya taallük eder bir ciheti yoktur. İmtiyaznameyi celbedecek bakacak. Hiçbir münasebeti yoktur. Yine sürüncemede kalacak. Sürüncemede kalmamak için diğer encümene havalesi lazımdır.

MİTHAT BEY (Siroz) — Öyle bir istida Nafia Encümenine havale edilmişti.

REİS — Söz, Müfit Beyindir, rica ederim.

MÜFİT BEY — Bendenize kalırsa, hamallara taallük eden mesail ile Rüşumat Emaneti işgal ediyor. Ekseri müracaat, orayadır. Binaenaleyh, Rüşumat Encümenine havale edilmeli.

REİS — Rica ederim efendim.

GANİ EFENDİ (Denizli) — Rüşumatta hamal yoktur, hepsi maaşlıdır, bu hizmette buldukça maaş alırlar. İstifa ederlerse tabii yerine başkası alınır.

Binaenaleyh, Rüşumata taallüku yoktur. Dahiliye Encümenine havalesi.

ABDÜLVAHAP EFENDİ (Bolu) — Buna dair bir şey arz etmek istiyorum, encümen buna dair malûmatı lazıme alamazsa istizahına lüzum gösterilsin. Ait olduğu daireden soralım.

SEYFULLAH EFENDİ (Erzurum) — Arz ediyorum ki, Nafia Encümenine havalesine şimdi karar verildi.

REİS — Karar verilmedi. Nazarı mütalaaya alınmasına karar verildi. Şimdi hangi encümene havale olunacaktır? Söz, Vehbi Efendimindir. Rica ederim, birer birer söyleyin.

MEHMET VEHBİ EFENDİ (Konya) — Efendim, bu, ticarete müteallik bir meseledir, ticarete müteallik olması hasebiyle Ticaret Encümenine havale olunmak lâzım gelir.

TALÂT BEY (Edirne) — Pek âlâ Ticarete havale olunsun.

ARTAS EFENDİ (Selânik) — Bir şirkete ait olduğu için Nafia Nezaretinden istizahı lâzım gelir.

ŞÜKRÜ EFENDİ (Kastamonu) — Nafia Encümenine havale olunsun da, eğer orada lüzum gösterilirse istizah edilsin.

REİS — Her halde Nafia Encümenine havalesini arzu edenler elini kaldırsın... (Eller kalkar) Kabul olunmadı efendim.

Şimdi Dahiliyeye havale edilmesini arzu edenler elini kaldırsın... (Eller kalkar) Dahiliyeye havale edil-

di efendim. Umuru Ecnebiye Encümeni diyor ki, protokol müzakeresi bitmiş, ancak mazbatasını tanzim olunmak üzere imiş, isterseniz pazartesi gününe onu koyalım. (Gürültü)

YUSUF KEMAL BEY (Kastamonu) — Mazbatasını tabediliyor, tevzi olunsun da sonra.

MUSTAFA ARİF BEY (Kırkkilise) — Pazartesi için mesele var. Kabul olunursa, Çarşambaya konsun.

İSMAİL PAŞA (Tokat) — Çarşambaya konsun. O mühim bir meseledir. (Gürültü, çarşamba sadaları).

REİS — Hazır değildir diyorlar, yarın içtimai umumî olmayacağı cihetle, bugünden istifade ederek bunu Heyete bildiriyorum.

YUSUF KEMAL BEY (Kastamonu) — Hayır, hayır Reis Beyefendi. Eğer Encümenin mütalaası varsa, tab'olunsun, bize tevzi olunsun.

REİS — Pazartesi günü yapacaklar.

YUSUF KEMAL BEY (Kastamonu) — Niçin bu kadar acele ediyoruz? Pazartesi tayin ederiz.

REİS — Pazartesi günü tayin ederiz.

III. — SUALLER ve İSTİZAHLAR

9. — Tokat Mebusu Sabri Efendi ve üç refikinin; Meclis Kararı sebkemiş olmasına rağmen, muvafıkı madelet ve müsavat olmayan talebei ulum imtehanlarına devam olunmasının Harbiye Nezaretinden istizahına dair tavrı.

Riyaseti Celileye

Talebei ulum hakkında icra edilmekte olan kur'a imtehanları muvafıkı madelet ve müsavat olmadığı ve bu hususta Meclisi Mebusanın bir kararı dahi sebkemiş olduğu halde, mezkûr imtehanlara nihayet verilmemesi esbabının Harbiye Nezaretinden istizahını teklif ederiz.

14 Mart 1325

Tokat Mebusu
Sabri
Tokat Mebusu
Mustafa Zeki

Konya Mebusu
Abidin
İstanbul Mebusu
Mustafa Asım

REİS — İstizahı kabul edenler ellerini kaldırsınlar... (Eller kalkar) Kabul olundu efendim. Cumartesi günü.

10. — İstanbul Mebusu Mustafa Asım Efendi'nin; Devlet Şûrasınca tensikata tabi tutulacak memur ve müstahdiminin hukukunu mütekeffil hazırlanmakta olduğu mervî nizamname lâyihasının bugüne kadar teahhuru esbabının Şûrayı Devlet Riyasetinden istizahına dair tavrı.

Meclisi Mebusan Riyasetine

Devairi Devlette icrası derececi vücupta olan tensikat teşkilatının en mühim sebebi tehiri, esnayı ten-

sikte birçok memurun kadro haricinde kalacağı mütalaasıdır. Bu cihet, ziyadesiyle haizi ehemmiyet ve şayanı dikkattir. Çünkü bu suretle açıkta kalması lazım gelenler dahi milleti muazzamai Osmaniye efradından olup, kısmi âzâmı evlât ve aile sahibidirler. Bir ferdi bile medarı maişetten mahrum etmek caiz olmadığı halde, her biri az - çok hizmet etmiş ve istikbalini münhasıran mensup olduğu Nezaretten beklemekte bulunmuş olan efradı kesireyi bilâ maaş ihraç etmek asla münasip değildir. Binaenaleyh bu gibilerin hukukunu mütekeffil bir kanun tanzim edildiği halde, hem onlar ile aileleri mağduriyet ve sefaleten vikaye edilmiş, hem de Nezaretlerin bu husustan mütevellit olan betaetleri izale kılınmış olacağı mütalaasıyla Şûrayı Devletçe bu bapta nizamname lâyihası kaleme alınmakta olduğu mervî ise de, şimdiye kadar ne gibi esbaba mebnî ihzar edilmediğinden Şûrayı Devlet Riyasetinden istizahını teklif ederim.

9 Mart 1325

İstanbul Mebusu
Mustafa Asım

REİS — Bu istizahı kabul ediyor musunuz efendim? (Gürültü) Rica ederim, Müfit Bey söylüyor.

SALİM EFENDİ (Konya) — Mevhum olan şey, istizah edilir mi?

MÜFİT BEY (İzmit) — Muvazene Encümeni bütçeyi tetkik esnasında tensikat ve teşkilâta müteallik muameleyi yapacaktır. Şimdi bunun istizah olunması reyindeyim.

YORGİ BOŞO EFENDİ (Service) — Biz daha kimseyi kadro haricine çıkarmadık.

REİS — O halde nazarı itibare alınmasını arzu edenler elini kaldırsın..

SALİM EFENDİ (Konya) — Mevhum olan bir meseledir.

REİS — İstızaah kabul olunmadı efendim. Etraftan («Ekseriyet kalmıyor» sadaları) Ekseriyet var efendim.

Müzakere olunacak başka madde kalmadı. İnikada nihayet veriyorum.

Hitama İnikat

Saat : 11.30

